

Modeli udomiteljstva u Europi

- rezultati istraživanja -

Maja Laklija

Zagreb, listopad 2011.

Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece

Projekt
Zajedničkim naporima do ostvarenja
dječjih prava u Hrvatskoj

voditeljica projekta:
Ankica Milić
ankica.milic@gmail.com

Istraživanje: Modeli udomiteljstva u Europi

Autorica
Maja Laklija
maja.laklija@pravo.hr

Godina izdanja:
2011.

Mjesto:
Zagreb, Hrvatska

Prilikom korištenja citata i materijala iz ove
publikacije, molimo navedite izvor. Za sve
dodatne upite slobodno se obratite
izdavaču:
info@udomiteljizadjecu.hr

*Istraživanje o modelima udomiteljstva u
Europi dio je projekta Zajedničkim
naporima do ostvarenja dječjih prava u
Hrvatskoj kojeg podupire*

Rezultati istraživanja dostupni su i
na engleskom jeziku.

Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece želi zahvaliti organizacijama i institucijama koje su doprinijele ovom istraživanju. To su:

Referat für Adoptiv und Pflegekinder (Austrija), Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend (BMWFJ)(Austrija), Sosiaali- ja terveystieteistö (Finska), Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Gyermek- és Ifjúságvédelem (Mađarska), Direzione Generale per l'inclusione, i diritti sociali e la responsabilità sociale delle imprese (CSR) - Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali (Italija), Pleegzorg centrum Rotterdam (Nizozemska), Towarzystwo Nasz Dom (Poljska), European Social Network (ESN) on behalf of: Chief Social Work Adviser/ Scottish Government, GIPED / Observatoire National de l'Enfance en Danger (ONED), France, Conseil général de l'Orne, France, Socialstyrelsen (Švedska) Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (Slovenia), Nada i domovi za djecu BiH (Bosna i Hercegovina), JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ Sarajevo (Bosna i Hercegovina) i Centar za porodični smeštaj dece i omladine Beograd (Srbija).

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Cilj i istraživačka pitanja	2
3. Metodologija	3
3.1. Sudionici istraživanja	3
3.2. Postupak istraživanja	3
4. Rezultati	4
4.1. Tipovi udomiteljstva	4
4.2. Profesionalno udomiteljstvo	8
4.3. Uvjeti za bavljenje udomiteljstvom i obveze udomitelja u skrbi za udomljeno dijete	10
4.4. Procesi: regrutiranja, licenciranja, educiranja te praćenja udomitelja	14
4.5. Sustav podrške i mogućnost unapređenja prakse udomiteljstva	23
5. Umjesto zaključka: Smjernice za promišljanje o mogućnostima unapređenja skrbi za djecu u udomiteljskim obiteljima	28
6. Literatura	30

1. UVOD

Poznato je da europske zemlje, uz Kanadu i Australiju, imaju najnaprednije sustave skrbi o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Međutim, praksa je udomiteljstva različito razvijena u pojedinim njezinim regijama pa tako skandinavske zemlje u tom pogledu prednjače dok je praksa udomiteljstva konzervativnija i lošije razvijena u mediteranskim zemljama Europske Unije (Grčka, Portugal) te njezinim novim članicama iz Istočne Europe. Razlozi tome su višestruki. Naime, udomiteljstvo ne možemo spoznati ukoliko ga ne promatramo s aspekta kompleksnosti i međuovisnosti različitih socijalnih, ekonomskih i političkih odnosa. Sukladno tome, s obzirom na obilježja javne skrbi za djecu u Europi, možemo izdvojiti zemlje srednje i istočne Europe, zapadne Europe te nordijske zemlje. One se međusobno razlikuju ne samo u svojim povijesnim i političkim ishodištima i uporištima socijalne politike, pa time i skrbi za djecu bez adekvatne roditeljske skrbi, nego i s obzirom na praktična rješenja različitih aspekata udomiteljske skrbi (Laklija, 2011.).

Osnovna obilježja javne skrbi za djecu **zemalja srednje i istočne Europe** su: 1) povećana potreba skrbi za djecu izvan obitelji, 2) visok udio djece u dječjim institucijama i 3) slaba tradicija alternativnih oblika zbrinjavanja djece kao što je udomiteljstvo i domovi obiteljskog tipa (Ajduković, 2004., prema Laklija, 2011.). U socijalističkim zemljama nakon pada socijalizma 90-tih godina prošlog stoljeća, dolazi do sporih promjena vezanih uz postojeće političko i ideološko naslijeđe te institucionaliziranost skrbi, koja se sada postepeno deinstitucionalizira. Danas nosioci odluka u tim zemljama slijede iskustvo razvijenih zemalja i rade na povećanju broja udomiteljskih obitelji. Pomoć u tome im pružaju: *Svjetska banka, Europska zajednica, UNICEF, Caritas, Save the Children, Open Society Institute, Sida* te druge organizacije. Uz Mađarsku i Poljsku, dobar primjer uspješnih promjena u tom području je Rumunjska (Laklija, 2011.).

Glavna obilježja skrbi za djecu u **zemljama zapadne Europe** su: 1) relativno mali udio djece smještene u institucije, 2) dobro razvijeno udomiteljstvo i 3) širok raspon ostalih alternativnih oblika zbrinjavanja (Ajduković, 2004., prema Laklija, 2011.) No i među njima postoje razlike, sukladno njihovim socio-ekonomskim politikama. Tako u zemljama liberalne demokracije (Velika Britanija) postoje financijske mogućnosti, ali ne i politike državne podrške udomiteljima (Curtis, Dale i Kendall, 1999., George, Oudenhoven i Wazir, 2003., prema Laklija, 2011.). Sukladno tome, praksa pokazuje da su najrazvijenije zemlje zapada prepustile udomiteljsku skrb neformalnim mehanizmima u društvu te da je uloga države, u odnosu na njih, zanemariva. Također su zamjetne regionalne razlike u pravima udomitelja, koje proizlaze iz spuštanja nadležnosti za udomiteljstvo na razinu lokalnih zajednica (Ajduković, 2005., prema Laklija, 2011.).

Država u socio-demokratskim sustavima socijalne politike tzv. **nordijskim zemljama**, nasuprot tome, ima važnu ulogu u promicanju udomiteljstva te njegovoj profesionalizaciji. Ipak, i one se same sve više suočavaju s političkim i ekonomskim ograničenjima kao što je to slučaj i u liberalno-demokratskim zemljama (George, Oudenhoven i Wazir, 2003., prema Laklija, 2011.).

Obveze koje država mora osigurati da bi udomiteljstvo bilo uspješno složene su i višestruke. Stoga ne iznenađuje, da spomenute zadatke u različitim zemljama provode vrlo različite institucije (javne službe, privatne agencije, vjerske organizacije, neprofitne organizacije i slično) (Laklija, 2011.). Sukladno tome, kako bi se došlo do novih udomiteljskih obitelji u svijetu sve se više aktivira uloga civilnog sektora i „for-profit“ organizacija koje pomažu lokalnim vlastima da regrutiraju nove i zadrže postojeće udomitelje.

U Republici Hrvatskoj je u srpnju ove godine donesen novi Zakon o udomiteljstvu kojim se unosi niz promjena u postojeću praksu udomiteljstva, a koji se nastavlja na već ranije započet proces decentralizacije i deinstitucionalizacije. Kako će Zakon biti potrebno popratiti nizom pravilnika koji će urediti pojedine aspekte prakse udomiteljstva (npr. profesionalizacija, edukacija, licenciranje, regrutiranje i sl.) javila se potreba za dobivanjem dubljeg uvida u postojeće modele udomiteljske skrbi u Europi. U tu svrhu kao dio projekta pod nazivom „Zajedničkim naporima do ostvarenja dječjih prava u Hrvatskoj“ osmišljeno je kvalitativno istraživanje modela udomiteljstva čiji će rezultati biti prikazani u nastavku teksta. U sklopu projekta osim istraživanja, provode se radni posjeti, regionalne diskusije, rad s mladima te međunarodna konferencija.

2. CILJ I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Sukladno ranije iznesenom, glavni cilj istraživanja je dobiti uvid u postojeće modele udomiteljske skrbi u Europi. U skladu s glavnim ciljem istraživanja postavljeno je jedanaest istraživačkih pitanja:

1. Koji oblici/tipovi udomiteljstva postoje u pojedinim zemljama?
2. Poznaje li zakonska regulativa institut udomiteljstva odraslih osoba?
3. Kako je uređeno profesionalno udomiteljstvo u zemljama sudionicama istraživanja?
4. Koja su prava profesionalnih udomitelja?
5. Koje je uvjete potrebno zadovoljiti kako bi osoba mogla obnašati ulogu i baviti se poslovima udomiteljstva?
6. Postoje li razlike u zahtjevima/obvezama udomitelja s obzirom na tip udomiteljstva kojim se bave?
7. Koje su obveze udomitelja i stručnjaka vezano za izvještavanje o okolnostima udomiteljske skrbi?
8. Kako je u zemljama sudionicama istraživanja uređena praksa promoviranja, regrutiranja, licenciranja, educiranja i praćenja udomitelja?
9. Kako je uređen sustav podrške udomiteljskim obiteljima?
10. Kako je uređeno djelovanje agencija za udomiteljstvo?
11. Koje snage i mogućnosti unapređenja postojećih modela udomiteljstva svojih zemalja sudionici istraživanja prepoznaju?

3. METODOLOGIJA

Za potrebe istraživanja odabran je kvalitativni pristup u prikupljanju i obradi podataka. Za potrebu istraživanja izrađen je upitnik o modelu udomiteljstva zemalja sudionica istraživanja. Upitnik se sastoji od niza otvorenih pitanja koji obrađuju neki od promatranih aspekata prakse udomiteljstva zemalja iz kojih dolaze sudionici istraživanja. Sudionici istraživanja su zamoljeni da na pitanja odgovore što detaljnije i informativnije, te da ukoliko s nekim podatkom ne raspolažu, u tekstu upitnika to i navedu. Svrha je ovog upitnika dobivanje uvida u pravnu regulativu i praksu udomiteljstva, kako bismo na osnovi dobivenog uvida u modele zemalja sudionica, utvrdili postojeću praksu udomiteljstva u tim zemljama te izdvojili koje su njihove preporuke za unapređenje prakse udomiteljstva.

3.1. Sudionici istraživanja

Upitnik je prosljeđen na 30 adresa potencijalnih sudionika istraživanja do kojih smo došli tehnikom snježne grude. Odabir zemalja koje će u tu svrhu biti kontaktirane vršen je u suradnji i konzultacijama Foruma za kvalitetno udomiteljstvo djece, s Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi, UNICEF Uredom za Hrvatsku, Studijskim centrom socijalnog rada i drugim zainteresiranim dionicima. Osobe koje su pristupile popunjavanju upitnika zaposlenici su ministarstava koja svojom nadležnošću pokrivaju i područje udomiteljstva, predstavnici lokalne i područne samouprave ili nevladinog sektora. Od 30 poslanih molbi za sudjelovanjem ispunjeni upitnik vratilo je njih 14 iz 12 zemalja, što znači da raspolažemo s „opisima“ modela dvanaest europskih zemalja. Sudjelovanju u istraživanju odazvali su se predstavnici sljedećih zemalja: Švedske, Finske, Nizozemske, Škotske, Francuske, Poljske, Mađarske, Austrije, Italije, Slovenije, Bosne i Hercegovine te Srbije.

3.2. Postupak istraživanja

Tijekom svibnja, na adrese 30 potencijalnih sudionika istraživanja poslano je pismo molbe za sudjelovanje u istraživanju te upitnik. Sudionici istraživanja su u pismu poziva bili zamoljeni da popunjeni upitnik vrate do kraja svibnja. Sam postupak prikupljanja podataka trajao je do sredine srpnja, a analiza prikupljenih podataka provedena je tijekom druge polovice kolovoza i rujna. Svim sudionicima istraživanja koji su vratili popunjen upitnik, ostavljena je mogućnost sudjelovanja na konferenciji o europskim modelima udomiteljstva (Zagrebu, 26. listopada 2011.) s potpunim ili djelomičnim pokrićem troškova.

4. REZULTATI

Prije samog prijelaza na prikaz dobivenih rezultata, važno je navesti neka od metodoloških ograničenja istraživanja. Naime, kako se radi o kvalitativnom istraživanju kojeg zbog objektivnih okolnosti (prostorne udaljenosti i financija) nije bilo moguće provesti metodom intervjua, nego su ispitanici sami ispunjavali anketu, moguće je da nekim propitivanim aspektima udomiteljstva nisu dali dovoljan značaj ili ih zbog tzv. podrazumijevanja nisu uopće spomenuli ili ih nisu detaljno razradili. To je moglo u kasnijoj analizi zbog dobivenih podataka dovesti do kreiranja pogrešnih rezultata i zaključaka. Nadalje, sudionici istraživanja su heterogena skupina obzirom na njihove uloge, status i moć utjecaja na socijalne politike u zemljama iz kojih dolaze (npr. predstavnici ministarstava, lokalne i područne samouprave, organizacija civilnog društva i sl.). Ta razlika u statusu i radno mjesto zaposlenika koji je bio ovlašten za popunjavanje upitnika mogao je utjecati na njegovu spremnost i mogućnost kritičkog sagledavanja postojeće prakse udomiteljstva vlastite zemlje.

4.1. Tipovi udomiteljstva

Sukladno podacima prikazanim u tablici 1. u Europi se danas mogu identificirati brojni tipovi udomiteljstva djece, koji bi trebali odgovoriti na različite potrebe kako same djece, tako i njihovih obitelji. Kada se govori o tipovima udomiteljstva, tada se u literaturi (vidi Laklija, 2009.) kao i u dobivenim rezultatima ovog istraživanja spominju:

a) srodničko udomiteljstvo

Srodničko udomiteljstvo odnosi se na situaciju u kojoj skrb za dijete preuzimaju odrasli srodnici djeteta. Kako se radi o najstarijem obliku zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, u mnogim je društvima zabilježena tradicija prema kojoj je brigu za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi preuzimala kako proširena obitelj djeteta, tako i obitelj s kojom je dijete bilo povezano od ranije (prijatelji, susjedi) ili se je nalazilo u vezi zasnovanoj na kumstvu.

b) tradicionalno udomiteljstvo

Tradicionalnim udomiteljstvom se pruža usluga skrbi djetetu bez odgovarajuće roditeljske skrbi čiji psihosocijalni razvoj ne odstupa značajnije od razvoja i odrastanja djeteta iste životne dobi.

c) specijalizirano udomiteljstvo

U specijaliziranom/tretmanskome ili terapijskom udomiteljstvu posebno educirani udomitelji tijekom svakodnevne interakcije i rada s udomljenim djetetom primjenjuju različite tretmanske metode i tehnike pristupanja djetetu. Ovaj oblik udomiteljstva podrazumijeva udomiteljstvo djece s ozbiljnim emocionalnim i psihičkim, ali i fizičkim poteškoćama te problemima u ponašanju.

d) profesionalno udomiteljstvo

Profesionalno udomiteljstvo se može obavljati kao samostalna profesionalna djelatnost. Za ovaj tip udomiteljstva od udomitelja se traži zadovoljavanje specifičnih uvjeta kao npr. da je stručnjak iz nekog „pomažućeg“ područja (socijalni rad, socijalna pedagogija, psihologija, logopedija, medicina i sl.), stručni radnik u djelatnosti socijalne skrbi i/ili da je osposobljen za pružanje specijaliziranih dodatnih usluga skrbi.

e) krizno udomiteljstvo

Krizno udomiteljstvo pruža privremenu skrb djetetu za vrijeme neke krizne situacije odnosno do prestanka i/ili saniranja nastale krizne situacije i uspostave kontrole obiteljskog sustava, kada se dijete ponovno vraća u svoju biološku obitelj.

f) Udomiteljstvo kao kratak odmor za biološke roditelje

Ovaj tip udomiteljstva najčešće se koristi za kratke boravke (vikend, poludnevni boravak) djece s teškoćama u razvoju u specijaliziranim udomiteljskim obiteljima, kako bi se biološke obitelji na kraći period rasteretile svakodnevne psiho-fizičke izazovne obveze skrbi.

g) tzv. kontakt obitelji (*back up family*)

Obitelji za pružanje socijalne podrške (informativna, emocionalna, instrumentalna itd.) biološkoj obitelji djeteta u situacijama nepovoljnih životnih okolnosti ili potreba koje bi mogle privremeno ugroziti funkcioniranje obitelji i dobrobit djeteta.

g) „privatno“ udomiteljstvo

Tip udomiteljstva u kojem biološki roditelji sami pronalaze udomiteljsku obitelj u koju smještavaju vlastito dijete mimo sustava socijalne skrbi s time da su u pojedinim zemljama dužni ovisno o trajanju tog smještaja, izvijestiti nadležna tijela socijalne skrbi.

Raznolikost prakse smještavanja djece u udomiteljske obitelji, u istraživanju obuhvaćenim zemljama, je velika i dovodi do razvoja različitih tipova udomiteljstva, tako da uz ranije navedene tipove udomiteljstva navode još i zajednički smještaj majke i djeteta (npr. Srbija) te udomiteljstvo za pripremu/osposobljavanje za druge oblike udomiteljstva (npr. Slovenija). S obzirom na okolnosti smještavanja djeteta u obitelj udomitelja razlikuje se udomiteljstvo uz pristanak roditelja, te po odluci suda (npr. Italija).

Tablica 1. Tipovi udomiteljstva

	ŠVEDSKA	FINSKA	NIZOZEMSKA	ŠKOTSKA	FRANCUSKA	POLJSKA	MAĐARSKA	AUSTRIJA	ITALIJA	SLOVENIJA	BIH*	SRBIJA
Srodničko	X	X	X	X		X	X	X		X		X
Tradicionalno	X					X	X					
Specijalizirano					X		X	X		X		X
Profesionalno		X	X	X	X	X	X	X	X			
Krizno			X	X	X			X		X		X
Kao kratak odmor za biološke roditelje				X						X		X
tzv. kontakt obitelji (back up family)	X											
Privatno				X								
Smještaj roditelja s djetetom												X
Za pripremu /osposobljavanje za druge oblike udomiteljstva										X		
Dnevno									X			
Vikend			X		X					X		
Privremeno /Kratkotrajno	X		X	X								X
Dugotrajno			X	X	X							
Uz pristanak roditelja									X			
Po odluci suda									X			
Profesionalno udomiteljstvo u obiteljskim domovima / rezidencijalno udomiteljstvo		X							X			
Ostali oblici samostalnog stanovanja djeteta i roditelja		X										
druge vrste smještaja u obitelji					X							X

* Zakon o socijalnoj skrbi ne definira posebne oblike udomiteljstva

Obzirom na trajanje udomiteljstva (tablica 1.), razlikuju se privremeni oblici udomiteljske skrbi kao npr. dnevno i vikend udomiteljstvo te dugotrajno udomiteljstvo. Dugotrajno udomljavanje odnosi se na udomljavanje djece koja su u trenutku ulaska u skrb trajno izdvojena iz obitelji i za koju se može pretpostaviti da će u skrbi biti sve dok se ne osamostale. No, dugotrajno udomiteljstvo može početi i kao udomiteljstvo u vrijeme nekog kriznog događaja ili kao kratkotrajno udomiteljstvo koje potom prerasta u dugotrajno, tj. u udomiteljstvo do djetetove samostalnosti.

U Hrvatskoj, neki od ranije navedenih tipova udomiteljske skrbi do sada nisu postojali. Naime, sve do donošenja u srpnju ove godine novog Zakona o udomiteljstvu (NN, 90/2011) za to nisu niti postojale pravne, organizacijske i načelno pretpostavke po osnovi kojih bi se moglo pristupiti razvijanju i implementiranju ranije navedenih oblika udomiteljstva (npr. profesionalno udomiteljstvo).

Budući da zakonska regulativa udomiteljstva u Republici Hrvatskoj, uz udomiteljstvo djece uređuje i udomiteljstvo mlađih punoljetnih osoba do završetka redovitog školovanja (najduže do 26. godine života) i odraslih osoba, željelo se utvrditi poznaje li zakonska regulativa istraživanjem obuhvaćenih zemalja institut udomiteljstva odraslih osoba.

Tablica 2. Postoji li udomiteljstvo za odrasle

ŠVEDSKA	- da, udomiteljske obitelji za osobe ovisne o opojnim drogama (no nisu uobičajene), te organizacije koje pružaju podršku tim tzv. „osnažujućim“ obiteljima djece i odraslih
FINSKA	- da, zakonska regulativa pokriva skrb za osobe starije životne dobi i osobe s invaliditetom (Family Carer Act)
NIZOZEMSKA	/
ŠKOTSKA	- postoji, to je tzv. oblik kratkotrajnog udomljavanja ili udomiteljstva kao kratkog odmora za biološke obitelji najčešće osoba s ozbiljnim psiho-fizičkim poteškoćama
FRANCUSKA	- da, udomiteljske obitelji koje skrbe za osobe starije životne dobi i osobe s invaliditetom
POLJSKA	- da, zakon nudi i tu mogućnost
MAĐARSKA	- da, udomitelji mogu pružati skrb mlađoj punoljetnoj osobi do 21. godine starosti, te duže ukoliko osoba nije sposobna osigurati si uvjete za samostalan život ili se nalazi na redovnom školovanju, a nije starija od 25 godina
AUSTRIJA	- ne postoji
ITALIJA	/
SLOVENIJA	- ne postoji, no Centar za socijalni rad može produžiti udomiteljstvo nakon punoljetnosti djeteta, ako dijete zbog teškoća u psihofizičkom razvoju nije sposobno za samostalan život ili nastavlja obrazovanje, najkasnije do navršene 26. godine, uz suglasnost djeteta
BOSNA I HERCEGOVINA	- da, prema zakonima o socijalnoj zaštiti, smještaj u drugu obitelj mogu ostvariti i odrasle osobe kojima je potrebna stalna briga i pomoć radi zadovoljavanja njihovih životnih potreba, a ne mogu ih ostvariti u krugu vlastite obitelji ili na drugi način - nažalost, ovaj oblik zaštite odraslih osoba nije „zaživio“
SRBIJA	- da, za sada se Centri za socijalni rad bave smještajem odraslih osoba u obitelj - dio odraslih su i djeca koja ostaju u udomiteljskoj skrbi nakon punoljetnosti

Dobiveni podaci pokazuju da kada govorimo o udomiteljstvu odraslih ono se uglavnom odnosi na mlađu punoljetnu djecu koja ostaju u udomiteljskim obiteljima po punoljetnosti, iz razloga jer nisu sposobna samostalno nastaviti skrbiti o sebi ili nastavljaju obrazovanje (npr. Mađarska, Škotska, Francuska, Slovenija). Udomiteljstvo odraslih osoba kojima je potrebna stalna briga i pomoć radi zadovoljavanja njihovih životnih potreba poznaje zakonska regulativa Bosne i Hercegovine i Srbije. Zanimljiv je primjer Škotske u kojoj postoji

oblik tzv. kratkotrajnog udomljavanja ili udomiteljstva kao kratkog odmora za biološke obitelji najčešće osoba sa ozbiljnim psiho-fizičkim poteškoćama te Švedske koja navodi postojanje udomiteljske obitelji za osobe ovisne o opojnim drogama.

4.2. Profesionalno udomiteljstvo

Prema postojećim modelima udomiteljske skrbi udomitelji mogu biti posebno educirani i pripremljeni „volonteri“, „volonteri“ koji nisu bili prethodno educirani za udomiteljstvo, srodnici udomljene djece ili pak profesionalizirani udomitelji. Promjene u zahtjevima udomiteljstva, obilježjima djece u udomiteljstvu te pravna regulativa dovodi u pitanje dosadašnju konceptualizaciju udomiteljske skrbi kao volonterske aktivnosti i postavlja pitanje profesionalizacije udomiteljstva. U tom pogledu zanimalo nas je kako je uređeno profesionalno udomiteljstvo u zemljama sudionicama istraživanja te koja su prava profesionalnih udomitelja.

Tablica 3. Postoji li profesionalno udomiteljstvo i kako je ono uređeno

ŠVEDSKA	-ne, udomiteljstvo se ne može smatrati zaposlenjem - udomitelji ne mogu biti „profesionalci“ iako bivaju plaćeni za pružanje skrbi (ne primaju plaću nego naknadu, kao oporezivi dohodak te neoporezivu naknadu za troškove života djeteta)
FINSKA	- da, u profesionalnim udomiteljskim obiteljima najmanje jedan udomitelj mora imati znanja i stručnost vezanu za zdravstveni, socijalni ili odgojno-obrazovni sustav
NIZOZEMSKA	- da, oni sklapaju ugovor, uglavnom su to osobe s iskustvom rada u dječjim domovima
ŠKOTSKA	- da, prema definiciji udomiteljstva, većina udomitelja su profesionalni udomitelji
FRANCUSKA	- da, svi udomitelji su profesionalni udomitelji
POLJSKA	- da, to su udomitelji koji imaju najmanje završeno srednjoškolsko obrazovanje (viši stupanj obrazovanja se preferira)
MAĐARSKA	- da, profesionalni udomitelji moraju zadovoljavati kvalifikacijske uvjete specificirane u posebnom zakonskom aktu, kako bi mogli osiguravati skrb za djecu koja zahtijevaju specijalnu brigu npr. teško psihički ili fizički ometeno dijete, dijete s ozbiljnim disocijalnim poremećajima osobnosti, mladima ovisnim o psihoaktivnim tvarima i sl.
AUSTRIJA	- da, udomitelji mogu postati zaposlenici agencije npr. „EFKÖ“, što uključuje primanje mjesečne plaće, uključivanje u supervizijsku grupu i prolazanje posebnog treninga
ITALIJA	- da
SLOVENIJA	- da, udomitelj može odlučiti hoće li udomiteljsku djelatnost obavljati kao jedinu djelatnost ili uz svoje redovno zanimanje sklapajući ugovor o radu - bez obzira na taj status obveze udomitelja su iste ZIRD navodi uvjete za obavljanje udomiteljske skrbi kao profesije: - osoba ne smije biti u radnom odnosu, ne smije obavljati drugu djelatnost kao jedino ili glavno zanimanje, na osnovu kojeg je uključen/a u obavezno mirovinsko i invalidsko osiguranje - mora ispunjavati normativ (istovremeno na smještaju mora imati tri osobe za koje skrbi - normativ se može pod određenim uvjetima sniziti)
BOSNA I HERCEGOVINA	- ne postoji profesionalno udomiteljstvo - udomitelji imaju pravo samo na novčanu naknadu koja se isplaćuje radi zadovoljavanja potreba djeteta koje se nalazi na smještaju te na stručnu pomoć i podršku organa starateljstva
SRBIJA	- djelomično, naime profesionalno udomiteljstvo u smislu ostvarivanja punog obima prava iz radnog odnosa ne postoji. Udomiteljstvo je ugovorni odnos.

Rezultati prikazani u tablici 3. ukazuju na praksu postojanja profesionaliziranog udomiteljstva u većini zemalja sudionica istraživanja, koje kako je prikazano određuju specifične uvjete koje udomitelj koji se želi baviti udomiteljstvom kao jedinom ili glavnom djelatnošću treba zadovoljiti. Iako svi sudionici istraživanja ne navode podatke o tome kako je ono uređeno, tj. koje je uvjete potrebno zadovoljiti kako bi se udomitelj mogao profesionalno baviti udomiteljstvom, može se zamijetiti da propisivanje tih uvjeta (uz one opće propisane za bavljenje udomiteljstvom) ide u smjeru zahtjeva koji se odnose na stručnu spremu (npr. Poljska), specifična znanja, vještina i stručnost udomitelja iz područja zdravstvenog, socijalnog i/ili odgojno-obrazovnog sustava (npr. Finska, Nizozemska, Mađarska) te normativa broja korisnika (npr. Slovenija). Svojim primjerom izdvajaju se Bosna i Hercegovina te Švedska, u kojima ne postoji profesionalno udomiteljstvo, ali udomitelji ostvaruju pravo na naknadu.

Tablica 4. Prava koja profesionalni udomitelji imaju po osnovi statusa udomitelja

ŠVEDSKA	- ne postoji profesionalno udomiteljstvo
FINSKA	- pravo na plaću, naknadu tijekom privremene nesposobnosti za rad te dopust
NIZOZEMSKA	- plaću i mirovinu - naknadu za troškove života - u prosjeku svakih 6 tjedana trening - godišnji dopust
ŠKOTSKA	- svi udomitelji primaju naknade za pokrivanje troškova zbrinjavanja djeteta (iznos ovisi o starosti djeteta). Nezavisne udomiteljske agencije imaju izdašnije naknade za udomitelje. - kako se na sve udomitelje gleda kao na profesionalce, lokalne vlasti, nevladine organizacije i privatne agencije imaju sheme dodatnih naknada. One mogu biti povezane s djetetovim potrebama, ali su često odraz vještina udomitelja, njegovih sposobnosti, dužine obnašanja uloge udomitelja i/ili stručnosti.
FRANCUSKA	- plaću, doprinose za zdravstveno, mirovinsko i socijalno osiguranje, dopuste, godišnji odmor
POLJSKA	- plaću, doprinose za zdravstveno i mirovinsko osiguranje, godišnji odmor - imaju pravo na pristup profesionalnoj podršci
MAĐARSKA	- profesionalni udomitelj (potpisuje ugovor o radu) te ima socijalno osiguranje
AUSTRIJA	- udomitelji nisu zaposlenici iako primaju naknadu - ostvaruju socijalno osiguranje uglavnom preko članova obitelji - ne postoji mogućnost korištenja godišnjeg odmora ni bolovanja - imaju sva prava kao i roditelji ukoliko imaju skrbništvo nad djetetom * udomitelji koji su potpisali ugovor s agencijom npr. „EFKÖ”, primaju mjesečnu plaću te socijalno, zdravstveno i mirovinsko osiguranje
ITALIJA	- naknadu troškova skrbi te obiteljsku naknadu - porezne olakšice za obitelj udomitelja (ostvaruje se odlukom suda) - zakonska zaštita i podrška roditeljstvu (porodiljski i roditeljski dopust, dopust za skrb o bolesnom djetetu i sl.).
SLOVENIJA	- udomiteljima, koji pružaju udomiteljsku skrb kao jedinu djelatnost, uz plaću također su osigurani i doprinosi za socijalno osiguranje (imaju plaćeno mirovinsko, invalidsko, zdravstveno osiguranje, osiguranje u slučaju ozljede na radu, osiguranje za roditeljsku zaštitu te osiguranje za slučaj nezaposlenosti) - sredstva se osiguravaju iz državnog proračuna i nisu podložna plaćanju poreza na dohodak
BOSNA I HERCEGOVINA	- ne postoji profesionalno udomiteljstvo

SRBIJA	<ul style="list-style-type: none"> - primaju naknadu za rad, uplaćuje im se mirovinski staž (1 godina bavljenja udomiteljstvom je oko 3 mjeseca mirovinskog staža) - udomitelji i članovi njihove obitelji imaju zdravstveno osiguranje po osnovi udomiteljstva ukoliko to pravo ne ostvaruju po drugoj osnovi - udomitelj koji primi na smještaj dijete do 5 godina starosti ima pravo na plaćeno odsustvo s posla po osnovi njege djeteta u trajanju od 8 mjeseci (regulirano Zakonom o radu)
---------------	--

Uđe li se malo dublje u analizu „modela profesionalizacije“ udomiteljstva pojedine zemlje (tablica 4.) može se zamijetiti da se prava koja ostvaruju profesionalni udomitelji razlikuju među njima obzirom na: aspekt zasnivanja radnog ili ugovornog odnosa, na obim uplaćivanih doprinosa i prava iz sustava zdravstvenog, mirovinskog i socijalnog osiguranja, pokrivenost osiguranjima članova njihovih obitelji, prava na porezne olakšice, korištenje dopusta (porodiljski i roditeljski dopust, dopust za skrb o bolesnom djetetu i sl.) te godišnjih odmora. Nadalje, zemlje sudionice istraživanja razlikuju prava profesionalnih udomitelja s obzirom na skrbnički status udomitelja (npr. u Austriji udomitelji koji su skrbnici udomljenom djetetu imaju sva prava po osnovi roditeljstva) te na činjenici zasnivaju li radni/ugovorni odnos s tijelom lokalne vlasti, nevladinom organizacijom ili privatnom agencijom (npr. Škotska, gdje npr. nezavisne udomiteljske agencije imaju izdašnije naknade za udomitelje).

4.3. Uvjeti za bavljenje udomiteljstvom i obveze udomitelja u skrbi za udomljeno dijete

Da bi se osoba/obitelj mogla baviti udomiteljstvom zakoni zemalja sudionica istraživanja propisuju uvjete koje je potrebno da potencijalni udomitelj zadovolji kako bi mogao obavljati poslove udomiteljstva. U tablici 5. nalazi se prikaz odgovora sudionika istraživanja.

Tablica 5. Zakonom propisani uvjeti za bavljenje udomiteljstvom

	Udomiteljem može postati osoba/obitelj koja je
ŠVEDSKA	<ul style="list-style-type: none"> - stabilna, zdrava i zrela osoba - spremna posvetiti se potrebama djeteta - ne postoje propisani uvjeti vezano uz obrazovni status udomitelja, no ukoliko se udomljavaju npr. djeca s PUP-om, traže se udomitelji koji posjeduju specifične vještine
FINSKA	<ul style="list-style-type: none"> - koja ima određena znanja i vještine - educirana te ima iskustvo ili osobne kvalitete koje je čine osobom podobnom za ulogu udomitelja
NIZOZEMSKA	<ul style="list-style-type: none"> - starija od 18 godina - prošla „pripremni trening“ - spremna na suradnju s FCC (Foster care centre) - nema kriminalnu prošlost - samac, (izvan)bračni parovi te homoseksualni partneri
ŠKOTSKA	<ul style="list-style-type: none"> - sposobna razumjeti i njegovati djetetovo etničko nasljeđe, kulturu, religiju i jezik - samac, bračni partneri, kohabitanti te homoseksualni partneri - ne postoji dobna granica, ali udomitelj treba biti dovoljno zrela osoba kako bi mogla razumjeti i odgovoriti na djetetove potrebe - dobrog psiho-fizičkog zdravlja

FRANCUSKA	<ul style="list-style-type: none"> - ne postoje propisani uvjeti vezano uz obrazovni status udomitelja - zadovoljavajućeg psiho-fizičkog zdravlja i stambenih uvjeta - prolazi psihološku obradu i procjenu socijalnih vještina
POLJSKA	<ul style="list-style-type: none"> - samac ili parovi - zdrava osoba - primjerenih stambenih uvjeta - ima minimalno završenu srednju školu (uvjet samo za profesionalne udomitelje) - sposobna da zadovolji: djetetove potrebe, da osnaži i potiče privrženost djeteta i njegove biološke obitelji te da radi u timu
MAĐARSKA	<ul style="list-style-type: none"> - navršila 24 godine - ima potpunu pravnu i poslovnu sposobnost te nema kriminalnu prošlost - najmanje 18 godina starija od udomljenog djeteta, no ne više od 45 godina (iznimke u cilju zaštite najboljeg interesa djeteta) - psiho-fizički zdrava - uspješno završila „pripremni trening“
AUSTRIJA	<ul style="list-style-type: none"> - dobre materijalne situacije, koja ima vlastiti izvor prihoda - ima zadovoljavajuće odnose među članovima u obitelji - ima dobre vještine „kriznog“ managementa - psiho-fizički zdrava - komunikativna i fleksibilna - ima razvijene vještine reflektiranja (doživljaja, emocija i sl.) - vezana za bračni/partnerski status, ovisno o regiji postoje razlike, neki su restriktivni, a neki liberalniji pa ostavljaju mogućnost da udomitelji budu i partneri koji kohabitiraju, samci te istospolni partneri (primjer Beča)
ITALIJA	<ul style="list-style-type: none"> - obitelji/parovi s ili bez djece ili samci - nije propisana dobna granica niti uvjeti vezani uz ekonomski, radni i obrazovni status
SLOVENIJA	<ul style="list-style-type: none"> - punoljetna osoba - ima stalno prebivalište u Republici Sloveniji - ima završeno najmanje stručno ili strukovno obrazovanje (iznimka) - osobi ili nekom članu kućanstva ne smije biti oduzeta roditeljska skrb - ne smije joj biti oduzeta poslovna sposobnost
BOSNA I HERCEGOVINA	<ul style="list-style-type: none"> - punoljetna osoba - bračni partneri, partneri koji žive u izvanbračnoj zajednici, samci - psiho-fizički zdrava - zadovoljavajućih stambenih i drugih uvjeta potrebnih za skrb o potrebama djeteta Dijete se ne može smjestiti u porodicu u kojoj: <ul style="list-style-type: none"> - je nekome od partnera oduzeta ili ograničena poslovna sposobnost ili je lišena roditeljskog prava - su poremećeni obiteljski odnosi - su neki članovi s društveno negativnim ponašanjem - bi djetetu zbog bolesti nekog člana obitelji bilo ugroženo zdravlje
SRBIJA	<ul style="list-style-type: none"> - nije lišena roditeljskog prava - nije lišena poslovne sposobnosti - nije bila pod istragom/kažnjavana zbog krivičnih djela protiv života i tijela - nije u evidenciji osoba protiv kojih je vođen postupak protiv nasilja u obitelji - odgovarajućeg zdravstvenog statusa - zadovoljavajućih stambenih uvjeta - pokazuje dovoljan stupanj razvijenosti udomiteljskih kompetencija

Iz odgovora je sudionika (tablica 5.) vidljivo da većina, istraživanjem obuhvaćenih zemalja, kao uvjet propisuje da udomitelj mora biti punoljetna, pravno i poslovno sposobna te psiho-fizički zdrava osoba zadovoljavajućih uvjeta stanovanja. U pogledu propisane dobi specifične su Mađarska koja kao najnižu

starosnu dob udomitelja navodi 24 godine te Švedska i Italija koje ne navode dobno ograničenje nego u prvi plan stavljaju procjenu zrelosti osoba za razumijevanje i odgovaranje na djetetove potrebe. Nadalje, udomitelj može biti samac, bračni par, par koji živi u izvanbračnoj zajednici uz uvjet da dolaze iz obitelji/partnerstva u kojima vladaju skladni obiteljski odnosi. Prema dobivenim odgovorima, u Nizozemskoj, Škotskoj te nekim saveznim državama Austrije udomitelji mogu biti i osobe koje žive u istospolnoj zajednici.

Posebni uvjeti vezano za radni status ili materijalnu situaciju udomitelja se ne navode, osim u slučaju Austrije gdje je zahtjev da udomitelji budu dobre materijalne situacije i imaju vlastiti izvor prihoda. Od potencijalnih udomitelja se traži da imaju određeni završeni stupanj stručne spreme (npr. Slovenija koja traži najmanje stručno te iznimno strukovno obrazovanje). U zemljama gdje ne postoje propisani uvjeti vezano za obrazovni status udomitelja (npr. Švedska, Finska, Poljska) od udomitelja se zahtjeva da ima završenu neku edukaciju, tj. posjeduje specifična znanja i vještine potrebne za skrb o djetetu. Također, u svim zemljama iz uzorka ovog istraživanja, od potencijalnih udomitelja se traži da su uspješno završili tzv. „pripremni trening“ u sklopu kojih se kao npr. u Francuskoj provodi i psihološka obrada i procjena socijalnih vještina udomitelja. Udomitelji bi prema navodima sudionika trebali biti osobe koje su spremne razumjeti i odgovoriti na djetetove potrebe i kulturno nasljeđe, koje su komunikativne, fleksibilne te osobe sklone suradnji. Primjer Austrije ističe da je za udomitelje važno da posjeduju dodatna znanja i vještine iz „kriznog menadžmenta“ te reflektiranja. Kao uvjeti nadalje se spominju da osobi ne smiju biti oduzeta roditeljska prava, da osoba ne smije imati „kriminalnu prošlost“ niti smije biti u evidenciji osoba protiv kojih je vođen postupak protiv nasilja u obitelji.

Tablica 6. Postojanje razlike u zahtjevima/obvezama udomitelja s obzirom na tip udomiteljstva

ŠVEDSKA	- ne postoji razlika, posebna se pozornost uvijek pridaje procesu „uparivanja“ djeteta i udomiteljske obitelji
FINSKA	- posebne potrebe djeteta se uzimaju u obzir prilikom određivanja naknade i potrebe za podrškom udomitelja
NIZOZEMSKA	/
ŠKOTSKA	- vještine, znanja i iskustvo udomitelja uzimaju se u obzir pri procesu „uparivanja“ djeteta i udomiteljske obitelji - ne postoje posebne kvalifikacije i uvjeti za različite tipove udomiteljstva
FRANCUSKA	- udomitelji uglavnom imaju isti status, prolaze isti trening no on može biti više ili manje specijaliziran ovisno o potrebama djeteta za koje se skrbi
POLJSKA	- profesionalni udomitelji moraju imati završenu srednju stručnu spremu - profesionalni udomitelji imaju osiguran viši stupanj podrške od strane koordinatora udomiteljske skrbi i udomiteljskog tima - udomitelji koji skrbe o djetetu s teškoćama u razvoju imaju osiguranu dodatnu edukaciju
MAĐARSKA	- ukoliko postoji potreba za posebnim oblicima skrbi osigurava se dodatna edukacija, osposobljavanje i tretman
AUSTRIJA	- na državnom nivou postoji zakon koji uzima u obzir posebne okolnosti i potrebe - udomiteljima se pruža posebna psihološka podrška i vodstva (coachinga) ukoliko udomitelji pružaju skrb djetetu s problemima u ponašanju
ITALIJA	/
SLOVENIJA	udomitelj sklapa ugovor s Centrom za socijalni rad, kojim se uređuje: - opseg udomiteljske skrbi za dijete - prava i obveze - iznos novčanih davanja - trajanje i način prestanka ugovora - bilo koje druge bitne značajke udomiteljske skrbi za konkretno dijete

BOSNA I HERCEGOVINA	- razlike u zahtjevima/obvezama udomitelja s obzirom na kategoriju djeteta koje udomljavaju postoje, međutim, zakoni ne preciziraju posebne obaveze udomitelja ovisno o vrsti korisnika te se sva prava, zahtjevi i obaveze reguliraju pismenim ugovorima o smještaju zaključenim između centra za socijalni rad i udomitelja
SRBIJA	- ne postoje razlike u zahtjevima skrbi za udomljeno dijete. - razlikuje se samo intenzitet i vrsta pružene podrške od strane sustava

Kako pokazuju dobiveni rezultati (tablica 6.) ne postoje posebne kvalifikacije i uvjeti za različite tipove udomiteljstva (osim kada se radi o profesionalnom udomiteljstvu), a ukoliko postoji potreba za posebnim oblicima skrbi osigurava se dodatna edukacija, osposobljavanje i tretman. U skladu s time, prilikom smještavanja djeteta u udomiteljsku obitelj posebna se pozornost posvećuje procesu uparivanja (*matchinga*) udomitelja i djeteta (npr. Švedska i Škotska). Specifične potrebe djeteta se uzimaju u obzir prilikom određivanja naknade (npr. Finska), potrebe za podrškom (npr. Finska i Srbija) i dodatnom edukacijom udomitelja (npr. Francuska, Poljska i Mađarska). Može se zaključiti da udomitelji koji se regrutiraju za specijalizirani tip udomljavanja, kroz različite oblike podrške i edukacije, razvijaju specifična znanja i vještine potrebne za pružanje udomiteljske skrbi. Obveze udomitelj regulirane su na državnom ili saveznom nivou zakonskim propisima, dok se posebne obveze udomitelja uređuju putem ugovora o udomiteljstvu i/ili smještanju pojedinog djeteta s nadležnim tijelima lokalne vlasti, nevladinim organizacijama i privatnim agencijama.

Tablica 7. Obveze udomitelja i stručnjaka o izvještavanju o okolnostima udomiteljske skrbi

ŠVEDSKA	- udomitelji nemaju obvezu izrade pisanih izvještaja, a obveze i odgovornosti udomitelja navedene su u ugovoru potpisanom od strane udomitelja kao i u Individualnom planu rada za potrebe skrbi za udomljeno dijete - socijalni radnik zadužen za smještavanje djeteta odgovoran je za prikupljanje i pohranjivanje dokumentacije, te informiranje vijeća socijalne zaštite (social welfare committee) dva puta godišnje
FINSKA	- socijalni radnik nadležan za dijete treba izraditi plan i program rada, koji treba biti praćen i prema potrebi revidiran - udomitelji nemaju obvezu izvještavati o djetetu kojeg udomljavaju - praćenje individualnog plana i programa rada nadomješta potrebu za izvještajima
NIZOZEMSKA	- ima obvezu svakih 6 tjedana sastati se s nadležnim socijalnim radnikom, on/ona ima obvezu pisanja izvještaja (na dnevnoj bazi) - listu opservacija udomitelji popunjavaju u posebnim situacijama
ŠKOTSKA	- agencije (lokalne vlasti, NGO ili privatne) imaju obvezu najmanje jednom godišnje ići u nadzor pri kojem udomitelji imaju priliku između ostaloga iznijeti i svoje viđenje skrbi za konkretno dijete
FRANCUSKA	- imaju mogućnost i obvezu sudjelovanja na sastancima tima - odgovorni su za izradu pisanih izvještaja i informiranje socijalnih radnika
POLJSKA	- potrebno je obiteljskim sudovima svakih 6 mjeseci dostaviti izvješće - nadzirani su od strane socijalnih radnika suda kao i udomiteljskih centara koji su zaduženi za njihovo certificiranje/licenciranje - surađivati s koordinatorima skrbi u donošenju i primjeni Individualnog plana rada
MAĐARSKA	- socijalni radnik, udomitelj i dijete izrađuju Individualni plan skrbi - udomitelj ima obvezu izvještavanja (pisano i usmeno) ovisno o skrbničkom statusu
AUSTRIJA	- ne postoji regulativa na nacionalnoj razini, uglavnom Y-W-A-socijalni radnici imaju obvezu jednom godišnje obići obitelji, razgovarati s udomiteljima, roditeljima i djetetom te napisati izvješće - udomitelji nemaju obvezu pisanja i dostavljanja izvješća, ali imaju obvezu (najmanje 1x godišnje) izvijestiti nadležnog socijalnog radnika o djetetovom rastu i razvoju

ITALIJA	- udomitelji imaju obvezu pružanja skrbi za dijete sukladno definiranim ciljevima individualnog projekta načinjenog za potrebe konkretnog djeteta
SLOVENIJA	- udomitelj treba sudjelovati u tzv. „Individualiziranoj projektnoj skupini“ (IPS), koju imenuje centar za socijalni rad po smještaju djeteta u obitelj udomitelja. Uloga IPS-a je planiranje daljnjih radnji (usavršavanje udomitelja, praćenje djeteta...). IPS se sastaje u skladu s planom i potrebama (najmanje jedanput godišnje) te izrađuje izvješće - za svako se dijete u udomiteljskoj skrbi izrađuje individualni plan, prilagođen njegovoj dobi, razvoju i potrebama. Plan se nadograđuje i po potrebi revidira.
BOSNA I HERCEGOVINA	- udomitelji izvještavaju nadležnu instituciju o smještenoj djeci putem pisanih izvješća (dva do četiri puta godišnje)
SRBIJA	- udomitelj, ukoliko nije ujedno i skrbnik nema obvezu pisanja izvještaja Centru za socijalni rad koji je smjestio dijete u obitelj - savjetnik za obitelj ima obvezu svakih 6 mjeseci dostaviti izvješće Centru za socijalni rad u kojem izvještava o radu udomitelja i ostvarivanju svrhe udomiteljstva te napredovanju djeteta u obitelji udomitelja

Regulacija obveza udomitelja o izvještavanju nadležnih službi i socijalnih radnika, različita je u promatranim zemljama. Pa tako udomitelji nemaju obvezu izrade i dostavljanja pisanih izvješća u Švedskoj, Finskoj te pojedinim saveznim državama Austrije, dok je obveza njihove izrade eksplicitno navedena u primjerima Nizozemske, Francuske te Bosne i Hercegovine. Primjer Mađarske i Srbije ukazuje na praksu da ukoliko udomitelj nije ujedno i skrbnik udomljenom djetetu nema obvezu izvještavanja. U svim zemljama postoji obveza suradnje udomitelja s nadležnim institucijama i socijalnim radnicima, kao i obveza nadzora udomiteljskih obitelji od strane sustava. Nadalje, obveza je udomitelja da zajedno sa socijalnim radnicima sudjeluju u izradi tzv Individualnog plana rada/promjene ili Individualnog plana i programa rada (nazivi se razlikuju među zemljama) te da međusobno surađuju prilikom njegove provedbe. Budući se unutar Individualnog plana rada/promjene definiraju obveze udomitelja, te iste prate i evaluiraju, ovakav oblik rada je svojevrsni „supstitut“ klasičnom obliku pisanog izvještavanja, koji je vrlo često poprimao oblik izvještavanja po ustaljenoj špranci. Obveze su udomitelja nadalje specificirane i u ugovoru kojeg udomitelji potpisuju s nadležnim lokalnim vlastima, nevladinim organizacijama i privatnim agencijama. Obveza je nadležnog socijalnog radnika u nekim zemljama (Švedska, Finska, Poljska, Mađarska, Italija i Slovenija) da okupi i koordinira tim, da zajedno s timom izradi Individualni plan rada/promjene za potrebe udomljenog djeteta, da prati njegovu provedbu, pruža podršku, evaluira i revidira prvotno donesen plan te izvještava o učincima mjere i kvaliteti udomiteljske skrbi.

4.4. Procesi: regrutiranja, licenciranja, educiranja te praćenja udomitelja

Regrutacija je udomitelja od iznimne važnosti, budući regrutacija motiviranih i kvalificiranih udomitelja, popraćena edukacijom i podrškom, pridonosi razvoju uspješnog modela udomiteljstva. Budući je prepoznata važnost i međusobna isprepletenost u procesu regrutacije licenciranja, edukacije te praćenja obitelji udomitelja od strane sustava, zanimalo nas je postoje li razlike u pristupanju nadležnih tijela/organizacija u njihovoj realizaciji (tablica 8.).

Tablica 8. Postojanje razlika u proceduri regrutiranja, licenciranja, educiranja te praćenja udomitelja s obzirom na vrste/oblike udomiteljstva kojim se bave

ŠVEDSKA	- ne postoji razlika, svi udomitelji prolaze kroz proceduru procjene bez obzira na srodnički status s udomljenim djetetom
FINSKA	- nevladine organizacije te organizacija pod nazivom Perhehoitokumppanit regrutiraju, educiraju i zapošljavaju udomitelje te nude usluge lokalnoj zajednici (općini) - općine ili savezi općina i regionalna administrativna agencija nadziru rad agencija
NIZOZEMSKA	- postoji skraćeni trening za vikend udomitelje - organiziraju se posebne edukacije za udomitelje koji se žele baviti specijaliziranim udomiteljstvom
ŠKOTSKA	- udomitelji koji su srodnici djeteta ne trebaju prolaziti edukaciju niti proces regrutiranja i licenciranja
FRANCUSKA	- razlike postoje obzirom na status udomitelja, da li je plaćen za pružanje skrbi ili je pruža volonterski, pa se tako od volontera ne zahtjeva poseban trening/edukacija
POLJSKA	- edukacija je do sada bila obvezna samo za udomitelje koji nisu srodnici djeteta, ali izgledno je da će se izmjenama regulative ova obveza uvesti i za srodnike - postoje posebni moduli edukacije za različite tipove profesionalnog udomiteljstva, npr. udomitelji dojenčadi idu na poseban trening skrbi u dječje bolnice ili domove
MAĐARSKA	- ne postoji razlika u regrutaciji tzv. tradicionalnih i profesionalnih udomitelja. Nakon 300 sati edukacije, udomitelji polažu „ispit“, a ukoliko žele biti profesionalni udomitelji trebaju proći kroz 60 dodatnih sati edukacije - tradicionalni udomitelji potpisuju ugovor o udomiteljstvu, dok profesionalni udomitelji potpisuju ugovor o radu - ukoliko je udomitelj ujedno i skrbnik djetetu, ured zadužen za nadzor skrbništva ima pravo nadzirati skrb udomitelja
AUSTRIJA	- na državnom nivou postoji zakon koji uzima u obzir posebne okolnosti i potrebe, pa tako npr. udomitelji koji su srodnici djeteta ne trebaju prolaziti edukaciju niti proces regrutiranja i licenciranja. Međutim osiguran je nadzor nad njima.
ITALIJA	/
SLOVENIJA	- razlika između srodničkih i "nesrodničkih" udomitelja postoji samo u postupku dobivanja dozvole za pružanje udomiteljske skrbi - razlike ne postoje u zahtjevima pružanja skrbi za djecu i druge dužnosti udomitelja propisane ZIRD-om (edukaciji, sudjelovanju u Individualnoj projektnoj skupini)
BOSNA I HERCEGOVINA	- kako zakonima o socijalnoj zaštiti nisu definirani različiti oblici udomiteljstva tako ne postoje ni razlike u proceduri regrutiranja, educiranja te praćenja hranitelja/udomitelja
SRBIJA	- svi zainteresirani udomitelji prvo moraju proći procjenu opće podobnosti - udomitelji se tijekom edukacije upoznaju sa različitim oblicima udomiteljske skrbi i ako su zainteresirani za neki od njih, upućuje ih se na dodatnu edukaciju - postoje verificirani programi edukacije za hitno udomiteljstvo, udomiteljstvo djece s Down sindromom, s intelektualnim teškoćama, žrtvama trgovanja te dojenčadi - trenutno se u okviru izrade Pravilnika o porodičnom smještaju razmišlja da se za te posebne oblike udomiteljstva uvedu posebne licence (no ne postoji konsenzus)

Sukladno dobivenim odgovorima ispitanika može se zamijetiti da postoje razlike među zemljama u proceduri regrutiranja, licenciranja, educiranja te praćenja udomitelja s obzirom na tip/oblike udomiteljstva kojim se bave. Kada je riječ o srodničkim udomiteljskim obiteljima, primjer Škotske, Poljske i pojedinih saveznih država Austrije pokazuju da oni nisu obvezni prolaziti edukaciju niti proces regrutiranja i licenciranja, no nadzor im je osiguran. Švedski primjer pokazuje da je praksa jednaka za sve, tj. da svi udomitelji bez obzira na srodnički status s udomljenim djetetom prolaze istu proceduru, dok u slučaju Slovenije razlika između srodnika i udomitelja koji nisu u srodstvu s udomljenim djetetom postoji samo u postupku dobivanja dozvole. U

Francuskoj razlike postoje u edukaciji obzirom na radni status udomitelja, pa se tako od volontera ne zahtjeva poseban trening/edukacija. U Mađarskoj te su razlike vidljive u pogledu edukacije gdje nakon obvezne edukacije koja je jednaka za sve i polaganja ispita, profesionalni udomitelji imaju obvezu odslušati još nekoliko dodatnih sati edukacije kao i u pogledu sklapanja ugovora, pri čemu profesionalni udomitelji potpisuju ugovor o radu, a tzv. tradicionalni udomitelji ugovor o udomiteljstvu. U Nizozemskoj se organiziraju posebne edukacije za udomitelje koji se žele baviti specijaliziranim udomiteljstvom, te skraćeni treninzi za vikend udomiteljstvo. Posebni moduli edukacije za različite tipove profesionalnog udomiteljstva se organiziraju i u Poljskoj (npr. udomitelji dojenčadi idu na poseban trening skrbi u dječje bolnice ili domove). Slično tome u Srbiji postoje verificirani programi edukacije za hitno udomiteljstvo, udomiteljstvo djece s Down sindromom, s intelektualnim teškoćama, žrtve trgovanja (*trafficking*) te dojenčadi.

Kako je vidljivo iz tablice 9. procese promocije, regrutacije, edukacije, licenciranja i praćenja udomitelja kao i specifične zadatke vezane uz njih provode vrlo različite institucije i organizacije (npr. tijela javne vlasti, privatne agencije, neprofitne organizacije i sl) u međusobnoj suradnji.

Tablica 9. Tko je nositelj aktivnosti vezanih uz procese promoviranja udomiteljstva, regrutiranja, educiranja, licenciranja i praćenja udomitelja

	PROMOCIJA	REGRUTACIJA	EDUKACIJA	LICENCIRANJE	PRAĆENJE UDOMITELJA
ŠVEDSKA	- odbor za socijalnu dobrobit te privatne agencije	- odbor za socijalnu dobrobit te u tu svrhu angažirane privatne agencije	- odbor za socijalnu dobrobit te angažirane privatne agencije	<i>Udomitelji ne dobivaju licencu</i>	- odbor za socijalnu dobrobit te angažirane privatne agencije
FINSKA	- NGO (npr. Save the children, SOS Children Villages) te Perhehoitoliitto (Family Care Union)	- općine ili savezi općina, NGO (npr. Save the children, SOS Children Villages) te kompanija "Perhehoitokumppanit"	- općine ili savezi općina, NGO koji organiziraju PRIDE tečajeve (Parent Resources for Information, Development and Education)	- općine ili savezi općina	- općine ili savezi općina te Regionalne državne administrativne agencije
NIZOZEMSKA	- Regionalni udomiteljski centri	- NGO koji se bave pružanjem usluga vezanih za udomiteljstvo	- Regionalni udomiteljski centri	<i>Udomitelji ne dobivaju licencu</i>	- Regionalni udomiteljski centri
ŠKOTSKA	- lokalne vlasti, NGO te privatne agencije	- lokalne vlasti, NGO, privatne agencije	- lokalne vlasti, NGO, privatne agencije	- lokalne vlasti, NGO te privatne agencije	- lokalne vlasti, NGO te privatne agencije i nacionalna tijela registracije i inspekcije
FRANCUSKA	- poslodavac koji potpisuje ugovor s udomiteljem	- Generalni konzul, NGO i bolnice	- <i>L'Aide Sociale a l'Enfance</i> pri Generalnom konzulu, NGO i bolnice	- Generalni konzul	- poslodavac koji zapošljava udomitelja
POLJSKA	- Okružni centri obiteljske podrške, Centri koji se bave poslovima posvojiteljske i udomiteljske skrbi te NGO	- Okružni centri obiteljske podrške, Centri koji se bave poslovima posvojiteljske i udomiteljske skrbi te NGO	- Okružni centri obiteljske podrške, Centri koji se bave poslovima posvojiteljske i udomiteljske skrbi te NGO	- Okružni centri obiteljske podrške, Centri koji se bave poslovima posvojiteljske i udomiteljske skrbi te NGO	- Obiteljski sudovi, Okružni centri obiteljske podrške te NGO-a
MAĐARSKA	- Ured za socijalnu djelatnost i skrbništvo pri Državnom Uredu	- Ured za socijalnu djelatnost i skrbništvo pri Državnom Uredu	- Ured za socijalnu djelatnost i skrbništvo pri Državnom Uredu	- Ured za socijalnu djelatnost i skrbništvo pri Državnom Uredu	- Ured za socijalnu djelatnost i skrbništvo pri Državnom Uredu
AUSTRIJA	- Youth-Welfare Authorities (Y-W-A) i NGO	- Y-W-Authorities i NGO (npr. Institut für Soziale Dienste, Eltern für Kinder...)	- Y-W-Authorities i NGO	-Y-W-Authorities	-Y-W-Authorities i socijalni radnici pri Regionalnim centrima za skrb o djeci i mladima
ITALIJA	/	/	/	/	/
SLOVENIJA	- Ministarstvo za rad, obitelj i socijalnu skrb -centri za socijalni rad	- centri za socijalni rad	-Ministarstvo za rad, obitelj i socijalnu skrb i Udruženje centara za socijalni rad, u suradnji s Fakultetom za socijalni rad - centri za socijalni rad	- Ministarstvo za rad, obitelj i socijalnu skrb (na prijedlog Komisije za izbor kandidata ili centra za socijalni rad)	- Centri za socijalni rad
BIH	- NGO u suradnji s ministarstvima socijalne politike i centrima za socijalni rad (kantona)	- NGO (Save the Children i Hope and Homes for Children BiH), u suradnji s ministarstvima socijalne politike i centrima za socijalni rad	- NGO u suradnji s ministarstvima socijalne politike i centrima za socijalni rad (kantona)	<i>Udomitelji ne dobivaju licencu</i> već certifikate za bavljenje udomiteljstvom	- uglavnom vrše profesionalci iz centara za socijalni rad uz podršku NGO-a
SRBIJA	- Centar za porodični smještaj	- Centar za porodični smještaj, Centar za socijalni rad	- Centar za porodični smještaj	- Centar za porodični smještaj i centar za socijalni rad	- Centar za porodični smještaj

Edukacija udomitelja je kompleksan, zahtjevan i važan proces pripreme udomitelja za njihovu ulogu. Praksa zemalja u uzorku ovog istraživanja pokazuje da se proces edukacije uglavnom dijeli na obveznu tzv. pripremnu edukaciju (tijekom koje se često vrši i procjena potencijalnih udomitelja) te tzv. obveznu dodatne edukacije tijekom procesa bavljenja udomiteljstvom (tablica 10.). Iznimka je Bosna i Hercegovina gdje zakonom o socijalnoj zaštiti nije uvedena obvezna edukacija udomitelja.

Tablica 10. Kako je organizirana edukacija udomitelja

ŠVEDSKA	<ul style="list-style-type: none"> - program edukacije razlikuje se u različitim općinama (veće općine imaju mogućnost organiziranja edukacije na redovitoj bazi i onih dodatnih) - udomiteljima se sukladno mogućnostima pojedine općine pruža i supervizija, kao i mogućnost njihova umrežavanja - edukacija je u nekim općinama obvezna (no to još nije pravno propisan uvjet) - edukacije organiziraju općine samostalno ili se udružuju regionalno
FINSKA	<ul style="list-style-type: none"> - provodi se tzv. PRIDE program edukacije (Parent Resources for Information, Development and Education), koji se sastoji od 8 grupnih sastanaka u ukupnom trajanju od 24 sata (udomitelji se informiraju o udomiteljstvu i uvjetima za bavljenje) - obvezna za sve udomitelje uz mogućnost sudjelovanja udomitelja u superviziji
NIZOZEMSKA	<ul style="list-style-type: none"> - selektivni trening za udomitelje na samom početku je obavezan za sve potencijalne udomitelje, a provode ga predavači-volonteri - za kreiranje plana provođenja edukacija zadužen je centar za udomitelje (Fosterparents centre) kao i udruženja udomitelja
ŠKOTSKA	<ul style="list-style-type: none"> - edukacija započinje tijekom procesa procjene te pripreme za ulogu udomitelja, a traje nekoliko mjeseci - udomitelji imaju obvezu dodatnog educiranja, a potreba za specifičnom edukacijom može biti prepoznata tijekom redovnog godišnjeg nadzora udomitelja - agencije koje pružaju usluge udomiteljstva, zadužene su i za izradu plana edukacije i njegovog unapređenja
FRANCUSKA	<ul style="list-style-type: none"> - edukacija je obvezna za sve udomitelje i traje 300 sati. Dva mjeseca prije smještanja djeteta udomitelji prolaze kroz dodatnih 60 sati treninga - nakon potpisivanja ugovora, udomitelj ima obvezu u sljedeće tri godine prolaziti treninge vezane za specifične potrebe udomljenog djeteta - obveza izrade plana edukacije je na „poslodavcu“ koji zapošljava udomitelja
POLJSKA	<ul style="list-style-type: none"> - program edukacije mora biti licenciran od strane Ministarstva rada i socijalne politike - uglavnom se koristi PRIDE program i britanski program „Choosing the foster“ koje provode u tu svrhu posebno educirani i licencirani treneri
MAĐARSKA	/
ITALIJA	- udomitelji prolaze grupnu edukaciju
AUSTRIJA	<ul style="list-style-type: none"> - ne postoji neki jedinstveni program na državnoj razini, već programi saveznih država - obvezna za sve udomitelje, a plan edukacije donose Y-W-Authorities okruga - nakon početnog informiranja slijedi edukacija sastavljena od ciklusa različitih modula (ukupno ih je 7 te traju po tri sata), trodnevnog intenzivnog treninga te tri specifična modula (npr. s medicinskog područja) - trening traje tri dana u ukupnom trajanju do 50 sati - tijekom edukacije potrebno je ostvariti najmanje tri kontakta udomitelja sa socijalnim radnikom RAP-a - proces edukacije traje između tri i šest mjeseci - za edukaciju je nadležan socijalni radnik iz RAP-a
SLOVENIJA	<ul style="list-style-type: none"> - postoje programi edukacije na državnoj i na lokalnoj razini - udomitelj ima obvezu najmanje jednom u pet godina prisustvovati usavršavanju, u protivnom mu se oduzima dozvola. U edukaciju se treba uključiti i rodbina. - usavršavanje traje 20-25 sati (uključuje predavanja, radionice i razmjenu iskustava)

	<ul style="list-style-type: none"> - na državnoj razini edukaciju udomitelja osmišljava i vrši Udruženje centara za socijalni rad, u suradnji s Fakultetom za socijalni rad - dijelovi programa za educiranje udomitelja su propisani pravilnikom - na lokalnoj razini – Centri za socijalni rad dužni su najmanje jedan put godišnje organizirati kratko osposobljavanje, poticati i organizirati grupni rad i podršku
BOSNA I HERCEGOVINA	<ul style="list-style-type: none"> - edukaciju provode nevladine organizacije u suradnji sa centrima za socijalni rad - vrsta edukacije te intenzitet i sadržaj edukacije ovise o potrebama odnosno o broju zainteresiranih udomitelja kao i o organizatoru - edukacija po zakonu o socijalnoj zaštiti nije obavezna za udomitelje
SRBIJA	<ul style="list-style-type: none"> - pripremna edukacija vezana za procjenu kandidata (2 verificirana programa Sigurnim korakom do hraniteljstva i PRIDE) - redovna obvezna i dopunska godišnja edukacija u trajanju od 10 sati (teme: standard skrbi, rad na životnoj priči djeteta, priprema za prihvata i prilagodbu djeteta, adolescencija....) - obvezu godišnje edukacije mogu realizirati i kroz stručne seminare - edukacija za obitelji koje su se počele baviti udomiteljstvom prije donošenja obiteljskog zakona (2005.) kojim se uvodi obveza edukacije - nepohađanje dodatne obuke nije dovoljan razlog za oduzimanje licence, ali se pri produžetku licence ova činjenica razmatra u kontekstu procjene - u okviru plana rada ustanove izrađuje se i plan edukacije udomitelja. Postoji ideja da ga izrađuje savjetnik zajedno s obitelji – takav plan bi oslikao potrebe obitelji udomitelja - pored grupnih oblika edukacije, savjetnici pružaju i usluge individualne edukacije

Programi edukacije razlikuju se obzirom na to jesu li uređeni na državnoj (npr. Poljska) i/ili „lokalnoj“ razini (npr. Švedska i Austrija). Sukladno tome s jedne strane postoje zahtjevi pojedinih država da program edukacije bude licenciran od strane nadležnog ministarstva (primjer Poljska), propisani posebnim pravilnikom (npr. Slovenija) ili se s druge strane njegovo osmišljavanje, planiranje i provođenje prepušta tijelima lokalne vlasti, nevladinim organizacijama, privatnim agencijama (npr. Škotska, Nizozemska, Francuska) te fakultetima za socijalni rad (primjer Slovenija). Uglavnom te se edukacije organiziraju (posebice one obvezne) u trajanju od nekoliko dana po nekoliko sati, tijekom kojih se udomiteljima nude različiti moduli koji obrađuju teme vezane za udomiteljstvo (uključuju predavanja, radionice i razmjenu iskustava) uz obvezu kontaktiranja s nadležnim socijalnim radnikom (primjer Austrija gdje se tijekom edukacije uvjetuje da udomitelj ostvari najmanje tri susreta sa socijalnim radnikom). Finska, Poljska i Srbija koriste tzv. PRIDE program (Parent Resources for Information, Development and Education) koji se sastoji od osam grupnih susreta u trajanju od ukupno 24 sati. Uz PRIDE u Poljskoj se provodi i britanski program „Choosing the foster“, a u Srbiji program „Sigurnim korakom do hraniteljstva“. Te edukacije su uglavnom organizirane grupno uz mogućnost individualnih konzultacija s nadležnim socijalnim radnikom te sudjelovanje u supervizijskim grupama (npr. Finska i Švedska). Koji će od ovih oblika edukacije i podrške udomiteljima biti dostupni ovisno o financijskim mogućnostima lokalne zajednice (primjer Švedska gdje se nerijetko različite općine umrežavaju i zajednički organiziraju edukaciju). Dodatna edukacija organizira se na redovnoj bazi te prema prepoznatim potrebama. Francusko zakonodavstvo propisuje da udomitelj po potpisivanju ugovora ima obvezu kroz sljedeće tri godine polaziti edukacije vezane za specifične potrebe udomljenog djeteta, dok pravna regulativa u Sloveniji propisuje da se u edukaciju treba uključiti i obitelj te rodbina udomitelja.

Tablica 11. Kako je organizirano licenciranje udomitelja

ŠVEDSKA	<ul style="list-style-type: none"> - potencijalni udomitelji prolaze detaljnu procjenu (koja između ostalog uključuje provjeru različitih registara i provjere preko intervjua s osobama za kontakt i preopruku tzv. osobe navedene kao preporučitelji) - metode procjene su različite od regije do regije no najčešće se koristi metoda zvana Kälvesten, koja se temelji na intervjuiranju triju generacija - neke općine koriste PRIDE model u kojem su integrirani i procesi regrutacije i edukacije
FINSKA	<ul style="list-style-type: none"> - udomitelj mora uspješno proći edukaciju i dobiti dozvolu od povjerenstva svoje općine ili udruženja - profesionalni udomitelji moraju dobiti dozvolu od Regionalne državne administrativne agencije (Regional State Administrative Agency)
NIZOZEMSKA	<ul style="list-style-type: none"> - iako udomitelji ne dobivaju licencu, NGO udomiteljski centri ih prate - udomitelji započinju s treningom i udomljavanjem prvog djeteta, uz osigurano praćenje i kontakt sa socijalnim radnikom
ŠKOTSKA	<ul style="list-style-type: none"> - svi udomitelji su registrirani i imaju potpisane ugovore s lokalnim vlastima, NGO ili privatnim agencijama - udomitelji (samac ili par) prolaze opsežnu obradu, moraju imati najmanje dvije osobe za kontakt i preporuke koje mogu biti intervjuirane od strane agencije - zdravstvenu kontrolu te provjere kriminalne prošlosti svakog člana obitelji starijeg od 18 godina
FRANCUSKA	<ul style="list-style-type: none"> - licencu udomitelju po provedenom intervjuu i terenskoj posjeti obitelji potencijalnog udomitelja dodjeljuje predsjednik generalnog vijeća na pet godina uz mogućnost njene obnove - dječji zdravstveni javni servis je zadužen za proces licenciranja - licenca može biti dodijeljena udomitelju, no to ne znači da će udomitelju odmah nužno biti ponuđeno sklapanje ugovora
POLJSKA	<p>Certifikati udomitelja se dodjeljuju od strane udomiteljskih organizacija (državnih ili privatnih) licenciranih za tu svrhu, a proces se sastoji od:</p> <ul style="list-style-type: none"> - promotivne kampanje u cilju regrutiranja novih udomitelja - uvodnih grupnih ili individualnih sastanaka - grupnog treninga (najmanje 12 susreta po 4 sata) - individualnih konzultacija u domu potencijalnog udomitelja - u procjeni se koristi instrumentarij: analize snaga, potreba, ekomape, genograma, obiteljskog plana i sl., te mišljenje psihologa i drugih specijalista po potrebi - susreta na kojem se donosi odluka da je osoba i dalje zainteresirana baviti se udomiteljstvom te dodjele certifikata - proces usklađivanja potreba djeteta i udomitelja te imenovanja nadležnog koordinatora (Family care coordinator), socijalnog radnika - potvrde odluke od strane Obiteljskog suda - dok koordinator udomiteljske skrbi radi s udomiteljskom obitelji, tzv. Obiteljski asistent „Family assistant“ radi s biološkom obitelji djeteta te svi zajedno sudjeluju u donošenju Individualnog plana rada za udomljeno dijete. Koordinator udomiteljske skrbi implementira individualni plan i koordinira timom.
MAĐARSKA	<ul style="list-style-type: none"> - teritorijalno nadležni ured za socijalnu djelatnost i skrbništvo (The social and guardianship offices) pri Državnom uredu izdaje licence na osnovi prikupljene dokumentacije, s time da udomiteljske mreže kao pružatelji usluge imaju svoje uvjete propisane u posebnoj zakonskoj regulativi - licenca koja se dodjeljuje uključuje podatke o: ustanovi/organizaciji koja ju dodjeljuje, porezni broj, podatke o udomitelju, mjesto pružanja skrbi, broj djece i mladih osoba u udomiteljstvu koji se dozvoljava, informacija o tome radi li se o zasnivanju radnog odnosa (profesionalnom udomiteljstvu), dozvoljava li se udomljavanje djeteta s teškoćama u razvoju, te razdoblje važenja licence

AUSTRIJA	- ne postoji regulacija na državnoj razini (različito je uređeno preko Youth Welfare Authorities) i saveznom državama (Federal Leander)
ITALIJA	- nakon uvodnog informiranja, osoba se treba obratiti teritorijalno nadležnoj Socijalnoj službi koja dalje vodi osobu kroz postupak
SLOVENIJA	<ul style="list-style-type: none"> - potencijalni udomitelj prvo se javlja u mjesni nadležni centar za socijalni rad gdje dobiva sve potrebne informacije - ako se osoba odluči za udomiteljstvo treba Centru za socijalni rad dostaviti zahtjev za dobivanje dozvole za udomiteljstvo - Centar za socijalni rad provjerava ispunjava li osoba uvjete iz ZIRD-a, tj. vrši procjenu podobnosti kandidata i njegove obitelji - Ministarstvo rada, obitelji i socijalne skrbi određuje godišnje potrebe za novim udomiteljskim obiteljima i popisuje rok u kojem mu treba dostaviti prijave (rok je obično u rujnu) - kandidate koji zadovoljavaju uvjete upućuje se na trening u trajanju 10-12 sati (dva puta tjedno). Sadržaj treninga propisuje Pravilnik o pogojih in postupkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnost. - po edukaciji Ministarstvo izdaje dozvolu i evidentira udomitelja - mogući je i kraći postupak ukoliko se ustanovi da bi za neko dijete bilo važno da brine određena osoba (dozvola se izdaje za to dijete)
BOSNA I HERCEGOVINA	<ul style="list-style-type: none"> - u BiH još uvijek nije uveden proces licenciranja/dobivanja ili obnavljanja dozvole za bavljenje udomiteljstvom - obuku potencijalnih udomiteljskih obitelji vrše nevladine organizacije u suradnji sa Centrima za socijalni rad na osnovu koje Centar za socijalni rad izdaje certifikat obitelji za bavljenje udomiteljstvom
SRBIJA	<ul style="list-style-type: none"> - po nedavno donesenom Zakonu o socijalnoj zaštiti licenciranje udomitelja je u cijelosti preneseno Centrima za porodični smještaj i usvojenje - zainteresirane osobe podnose zahtjev za bavljenje udomiteljstvom i dokumente na osnovu kojih se utvrđuje ispunjavaju li pravne uvjete - po dobivenom mišljenju o ispunjenosti uvjeta kandidati se upućuju u proces pripreme, edukacije i daljnje procjene - na temelju mišljenja tima o (ne)postojanju podobnosti za pružanje usluge udomiteljskog smještaja ravnatelj Centra donosi odluku na osnovu koje se izdaje licenca ili rješenje o odbijanju zahtjeva, a na koje je moguće uložiti žalbu Ministarstvu rada i socijalne politike - na osnovu praćenja rada obitelji udomitelja i ostvarivanja svrhe udomiteljstva od strane savjetnika za obitelj te na osnovu njegovog mišljenja licenca se svake 2 godine obnavlja ili se organiziraju dodatna timska procjena ukoliko ima spornih elemenata

Iz tablice 11. vidljivo je kako je uspješno završena edukacija uvjet dobivanja licence ili certifikata udomitelja, a kontinuirano i redovito dodatno usavršavanje jedan od uvjeta koji se uzima u obzir prilikom razmatranja mogućeg produžetka licence ili dozvole za bavljenje udomiteljstvom. O tipu udomiteljstva s kojim se udomitelj namjerava baviti ovisi koje je tijelo nadležno za dodjeljivanje licence (npr. Austrija). Uz edukaciju sastavni je dio procesa licenciranja i proces procjene udomitelja kojim se provjerava ispunjenost (u tekstu ranije navedenih) uvjeta za bavljenje udomiteljstvom. Procjena udomitelja se sastoji od analize odgovora potencijalnih udomitelja na instrumentarij posebno osmišljen od strane tzv. "trenera" (primjer prakse u Poljskoj gdje se koristi SWOT analiza, analiza potreba, tehnika ekomape i genograma, obiteljski planovi i sl.), mišljenja psihologa i drugih relevantnih stručnjaka. U Škotskoj zdravstvenu kontrolu i kontrolu kriminalne prošlosti prolaze sve punoljetne osobe koje žive u kućanstvu, dok se u Švedskoj provodi tzv. metoda Kälvesten, koja se temelji na

provođenju intervjua triju generacija u obitelji. Praksa procjene udomitelja u Škotskoj i Švedskoj je specifična i po tome što prilikom podnošenja zahtjeva potencijalni udomitelji trebaju navesti i dvije osobe za kontakt/preporuku koje mogu biti intervjuirane od strane agencije u cilju utvrđivanja podobnosti osobe za ulogu udomitelja. Na temelju praćenja udomitelja, provedbe individualnog plana rada/promjena i ostvarivanja svrhe udomiteljstva donosi se odluka o oduzimanju ili produženju licence, pri čemu se svakako uzima u obzir i mišljenje nadležnog socijalnog radnika udomljenog djeteta, tzv. nadležnog koordinatora skrbi, te ukoliko postoje i obiteljskih asistenata koji za vrijeme dok je dijete u udomiteljskoj obitelji rade s biološkom obitelji djeteta (primjer Poljska). Ukoliko se javi potreba, postupak oduzimanja licence/certifikata i raskida ugovora može se pokrenuti i prije roka njezina isteka.

4.5. Sustav podrške i mogućnost unapređenja prakse udomiteljstva

Budući je poznato da dostupnost izvora socijalne podrške pozitivno utječe na ishode udomiteljstva te zadržavanje udomitelja u udomiteljskoj ulozi, područje uređenja socijalne podrške udomiteljskim obiteljima bilo da se radi o formalnoj podršci od strane stručnjaka ili neformalnoj podršci u vidu međusobnih interakcija između udomitelja i/ili članova obitelji također se nameće kao važno područje u našem istraživanju. Kako je uređen sustav podrške udomiteljima u promatranim zemljama prikazano je u tablici 12.

Tablica 12. Kako je uređen sustav podrške udomiteljima

ŠVEDSKA	<ul style="list-style-type: none"> - podrška nadležnog socijalnog radnika je dostupna tijekom radnog vremena, dok se tijekom večeri/noći/vikenda/blagdane osigurava podrška dežurnog socijalnog radnika - neki oblici podrške su osigurani od strane privatnih agencija 24 sata na dan uključujući vikende i blagdane, dok u nekim općinama te usluge podrške osigurane su i u suradnji s općinom
FINSKA	<ul style="list-style-type: none"> - podrška udomiteljima se pruža kroz godišnje dodatne edukacije i podršku stručnjake te superviziju rada prema potrebi - mentoriranje udomitelja od strane iskusnijih udomitelja, tzv. princip „vršnjačke“ podrške - kroz udomiteljske interesne grupe (npr. Family Care Union) - svako dijete ima dodijeljenog svog socijalnog radnika koji koordinira dostupne tipove i izvore podrške
NIZOZEMSKA	<ul style="list-style-type: none"> - osigurana je 24-satna podrška sedam dana u tjednu - udomitelji uvijek mogu doći do socijalnog radnika. Svaki socijalni radnik ima mobilni telefon.
ŠKOTSKA	<ul style="list-style-type: none"> - svaka udomiteljska obitelj ima svog socijalnog radnika s kojim je u kontaktu na redovnoj osnovi, putem telefona i drugih sredstava komunikacije - mnoge udomiteljske agencije osiguravaju dodatne edukacijske programe i grupe podrške udomiteljima - osiguravaju se različite mogućnosti savjetovanja (psihosocijalnog, medicinskog, pravnog, financijskog i sl.)
FRANCUSKA	<ul style="list-style-type: none"> - udomitelji se mogu obratiti generalnom vijeću, organizacijama i sindikatima - multi-profesionalni timovi pružaju specijaliziranu podršku i praćenje - neki oblici podrške su osigurani 24 sata na dan - često iskusniji udomiteljima pružaju podršku onima s manje iskustva

POLJSKA	<ul style="list-style-type: none"> - dostupnost podrške varira od područja do područja, neka područja (primjer Varšava) imaju osigurane oblike sistematizirane podrške, za razliku od provincijskog područja u kojima se podrška svodi na lokalne Centre podrške udomiteljskim obiteljima - sukladno novom zakonu sve regije imat će odgovornost i obvezu razviti specijalizirane timove podrške, uvesti koordinatora udomitelja za svaku udomiteljsku obitelj
MAĐARSKA	<ul style="list-style-type: none"> - tzv. savjetnik udomitelja (foster parent's counsellor) je osoba koja predstavlja tzv. poslodavca (institute ili mrežu) te ima ulogu s jedne strane pružanja podrške i savjeta udomiteljima, a s druge strane njihova nadzora. Jedan savjetnik udomitelja može imati u nadležnosti najviše 45-ero djece ili 30 obitelji, te radi 40 sati tjedno. - sukladno potrebama, udomiteljima može biti pružana podrška i drugih profila stručnjaka (socijalnih pedagoga, psihologa, neurologa i sl.)
AUSTRIJA	<ul style="list-style-type: none"> - udomiteljima se osigurava supervizija od strane Y-W-A-a - osigurana je podrška socijalnog radnika Y-W-A-a tijekom tjedna i vikenda - podrška koja se osigurava udomiteljima jednaka je onoj podršci koja se osigurava obiteljima općenito (obiteljsko savjetovanje, krizni centri, SOS telefonske linije i sl.)
ITALIJA	<ul style="list-style-type: none"> - podrška se sukladno zakonu osigurava od strane ustanova, organizacije i mreža koja se bave udomiteljstvom - udomitelji se mogu udruživati u grupe samopomoći
SLOVENIJA	<ul style="list-style-type: none"> - udomitelji se mogu obratiti centru za socijalnu skrb - posebne dežurne službe podrške za udomitelje ne postoje. Međutim većina udomitelja ima telefonske brojeve "svojih" socijalnih radnika
BOSNA I HERCEGOVINA	<ul style="list-style-type: none"> - tijekom radnog tjedna udomitelji se mogu obratiti socijalnom radniku, koji je skrbnik djetetu te ostalim članovima stručnog tima nadležnog centra za socijalni rad (psiholog, pedagog, eventualno pravnik) - za vrijeme vikenda, praznika ili u „neradno vrijeme“ podršku udomiteljima na njihov zahtjev može pružiti dežurni socijalni radnik - ranije navedeno nije predviđeno zakonima i zavisi od dobre volje i dogovora udomitelja i nadležnih stručnjaka
SRBIJA	<ul style="list-style-type: none"> - udomitelji se mogu obratiti u svako doba svom savjetniku za obitelj i/ili voditelju slučaja djeteta (dobivaju službene brojeve mobitela, informacije kako reagirati u pojedinim situacijama te koja je služba u zajednici nadležna za što) - NGO Familia nudi uslugu podrške telefonom - ukoliko savjetnik za obitelj nije dostupan podršku pruža njegov supervizor

Podrška se sukladno zakonu osigurava od strane ustanova, nevladinih organizacija, pojedinaca i mreža koja se bave udomiteljstvom. U pogledu pružanja podrške, udomiteljima se osigurava dodatna edukacija, supervizija (npr. Finska, Škotska, Austrija), individualne konzultacije s nadležnim socijalnim radnikom i drugim profilima stručnjaka (u svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem) te pristup različitim obiteljskim servisima (npr. Škotska, Austrija). Potiče se i podržava njihovo umrežavanje u grupe za samopomoć (npr. Italija) kao i praksa mentoriranja udomitelja od strane iskusnijih udomitelja po principu tzv. „vršnjačke pomoći“ (npr. Finska i Francuska). Većina udomitelja ima osiguranu podršku od strane sustava tijekom tjedna za vrijeme radnog vremena, dok je tijekom poslijepodnevni i noćnih sati te vikenda i blagdana ta podrška različito organizirana. Tako u Nizozemskoj i Srbiji udomitelji dobivaju brojeve mobilnih telefona socijalnih radnika u čijoj su nadležnosti, u Švedskoj te Bosni i Hercegovini se udomiteljima osigurava podrška dežurnog socijalnog radnika dok u Škotskoj različite udomiteljske agencije osiguravaju dodatnu podršku udomiteljima. Zanimljiv je primjer Slovenije u kojoj ne postoje posebne službe podrške, međutim većina udomitelja ima telefonske brojeve „svojih“ socijalnih radnika. Slično kao i kod edukacije, dostupnost podrške ovisi i o financijskim prilikama lokalne zajednice, tako da se u Poljskoj sukladno novoj zakonskoj regulativi planiraju razviti i uvesti specijalizirani timovi podrške te uvesti koordinatora udomitelja za svaku obitelj. U Mađarskoj je

normativ tzv. koordinatora za udomiteljsku obitelj, da u svojoj nadležnosti ne smije imati više od 45-ero djece ili 30 obitelji, te radi 40 sati tjedno.

Kako važnu ulogu u osiguravanju podrške udomiteljima tijekom cijelog procesa udomiteljstva imaju agencije, njihov pravni temelj i tijela nadležna za njihov nadzor nalaze se prikazani u Tablici 13. Prema dobivenim odgovorima, u Mađarskoj, Sloveniji, Bosni i Hercegovini te Srbiji ne postoje agencije u oblasti udomiteljstva, dok zakonska osnova za njihovo osnivanje i djelovanje postoji u Švedskoj, Finskoj i Nizozemskoj. U Austriji ne postoji regulacija na državnoj razini, međutim ovo je pitanje različito uređeno u pojedinim saveznm državama sukladno odredbama Haške konvencije. U Škotskoj postoje tri vrste agencija: agencije lokalne vlasti, NGO i privatne agencije.

Tablica 13. Okvir djelovanja agencija u oblasti udomiteljske skrbi

ŠVEDSKA	- postoje, financirane su od strane općina, ne postoje neki posebni zahtjevi vezano za njihovo licenciranje, naime Odbor socijalne dobrobiti (Social Welfare Committee) je odgovoran za dijete i kvalitetu skrbi
FINSKA	- postoje, općine ili savezi općina i regionalna administrativna agencija nadziru rad agencija
NIZOZEMSKA	- pravni okvir je zakon o skrbi za djecu - ministarstva financiraju NGO u području udomiteljstva, a dječji pravobranitelj nadzire njihov rad kao i rad ministarstva
ŠKOTSKA	- postoje tri vrste agencija: agencije lokalne vlasti, NGO i privatne - moraju biti registrirane, plaćati godišnje pristojbe i biti redovito nadzirane - agencije imaju ugovor s lokalnim vlastima zaduženim za smještavanjem djece. Takvi formalni ugovori uređuju kvalitetu skrbi ali i financiranje.
FRANCUSKA	- postoje ovlaštene pružatelji usluga udomiteljima, to su vrlo često NGO - dozvolu dobivaju od strane Generalnog konzula za zaštitu djece i prefekta za djecu s teškoćama u razvoju - nadzor vrši Generalni konzul za zaštitu djece, socijalne skrbi i prefekt za djecu s teškoćama u razvoju
POLJSKA	- ne postoje centri za udomiteljstvo koji nisu javni. Oni moraju biti registrirani u Provincijskim uredima, a djeluju putem ugovora s Okružnim uredima koji ih i financiraju - Provincijski nadzorni ured nadzire njihov rad
MAĐARSKA	- Ne postoje agencije za udomiteljstvo, ali udomitelji obnašaju udomiteljske obveze unutar udomiteljskih mreža, koje se sastoje od najmanje pet udomitelja
AUSTRIJA	- ne postoji regulacija na državnoj razini, međutim ovo je pitanje različito uređeno preko Youth Welfare Authorities tj. na razini saveznih država (Federal Leander) - pravni okvir djelovanja agencija je Haška konvencija
ITALIJA	- postoje centri koji pružaju usluge udomiteljima
SLOVENIJA	- ne postoje agencije za udomiteljstvo
BOSNA I HERCEGOVINA	- ne postoje agencije za udomiteljstvo
SRBIJA	- agencije u oblasti udomiteljstva za sada ne postoje - prema novom Zakonu o socijalnoj zaštiti NGO ili agencije se mogu baviti nekim uslugama u oblasti udomiteljstva (edukacijom, savjetovanjem i sl.) - udomiteljstvom se bave u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti ustanove koje osniva država: regionalni Centri za porodični smještaj ili Centri za socijalni rad

Nadzor nad agencijama u oblasti udomiteljstva vrše različita tijela: općine/savezi općina i regionalna administrativna tijela (Finska), dječji pravobranitelj i ministarstva (Nizozemska) te odbor socijalne dobrobiti (Švedska). Agencije zasnivanju ugovore s lokalnim vlastima zaduženim za njihovo financiranje (Švedska, Škotska). Takvim ugovorima se osim osiguravanja financijskog djelovanja agencija osigurava i kvaliteta njihovih usluga.

Tablica 14. Prepoznate snage i mogućnosti unapređenja postojećih modela udomiteljstva

	SNAGE POSTOJEĆEG MODELA UDOMITELJSTVA	MOGUĆNOSTI ZA UNAPREĐENJE POSTOJEĆEG MODELA UDOMITELJSTVA
ŠVEDSKA	- usmjerenost na zaštitu djece i pravo informiranja, te ostvarivanja suradnje s biološkom obitelji djeteta	- osnažiti i poticati kontinuiranost kontakata socijalnog radnika s udomljenim djetetom i obitelji udomitelja (tzv. follow-up) - dodatno razraditi i unaprijediti proceduru procjene udomitelja i njihovih obitelji - voditi računa o tome da djeca u udomiteljskim obiteljima mogu biti žrtve zlostavljanja - uvažavati pravo djeteta da se čuje i njegovo mišljenje po pitanjima koja ga se tiču
FINSKA	- mogućnosti organiziranja različitih tipova udomiteljstva	- veća transparentnost i protočnost informacija
NIZOZEMSKA	- kvalitetno vodstvo udomiteljskih obitelji od strane socijalnih radnika (normativom određen max. br. djece/obitelji po jednom socijalnom radniku)	- unapređenje pravnog položaja udomitelja - povećanje broja profesionalnih udomitelja
ŠKOTSKA	- dobra zakonska regulativa koja regulira osnivanje agencija i posebni pravilnici kojima se prevenira regrutacija neprikladnih osoba	- kvalitetnija i redovna regrutacija novih udomiteljskih obitelji (ruralnih i urbanih) - udomiteljstvo bi trebalo biti fleksibilnije te omogućiti smještavanje djece s teškoćama u razvoju u tzv. udomiteljstvo za kratak odmor bioloških roditelja
FRANCUSKA	- kvalitetna edukacija i vođenje udomitelja tijekom procesa skrbi o djetetu	- prilagoditi udomiteljsku skrb raznolikim potrebama djece u udomiteljskim obiteljima (adolescentima, djeci s problemima u ponašanju te teškoćama u razvoju i sl.) - unaprijediti suradnju između institucija, udomiteljskih obitelji te obitelji djeteta
POLJSKA	- udomiteljska skrb je planirana i cilju usmjerena - osigurana je podrška i asistencija koordinatora udomiteljske skrbi (socijalnog radnika) - postoje tzv. udomiteljski centri - provode se mjere prevencije u radu s biološkom obitelji djeteta - osigurana je usluga tzv. Obiteljskog asistenta za obitelji u krizi	- promocija udomiteljstva bi trebala biti dio državne politike - u promociji je potrebno koristiti suvremene komunikacijske tehnologije - promocija pozitivne prakse udomiteljstva - veća podrška biološkoj obitelji u cilju njihova ponovnog sjedinjenja - više profesionalnih udomitelja - obuhvatnija edukacija u području privrženosti, timskog rada, planiranja i razvojne psihologije - uvesti procjenu socijalnog statusa udomitelja
MAĐARSKA	/	/
AUSTRIJA	- jasno navedene obveze i odgovornosti	- veći budžet - više stručnog kadra u cilju osiguravanja podrške

ITALIJA	- proces deinstitucionalizacije	- potreba za sustavnim organiziranjem intervencija u biološkim obiteljima djeteta
SLOVENIJA	- uvođenje tzv. Individualne projektne skupine (pri Centrima za socijalni rad) za izradu individualnog plana promjene/rada	- uvesti izmjene Obiteljskog zakona (npr. prijenos odluke na sud, ograničenja mjere izdvajanja djeteta na tri godine...) - treba unaprijediti metode rada na relaciji dijete-udomiteljska-biološka obitelj, te proces edukacije udomitelja - otvoriti pitanje plaće udomitelja
BOSNA I HERCEGOVINA	/	- nastojati na procesu deinstitucionalizacije - usmjeriti se na prevenciju izdvajanja djeteta iz obitelji, podizanje svijesti o značaju odrastanja u obitelji - promicati udomiteljstvo - raditi na zakonskoj regulativi udomiteljske skrbi, profesionalizaciji i razvijanju specijaliziranih oblika udomiteljstva
SRBIJA	- prava udomitelja (naknada za rad, zdravstveno i mirovinsko osiguranje, naknada za uzdržavanje djeteta te formiranje centara za obiteljski smještaj	- unaprijediti praksu pristupanja srodničkim udomiteljskim obiteljima

Sumirajući nalaze prikazane u tablici 14., može se zaključiti da se snage postojećih modela udomiteljske skrbi prepoznaju u području zaštite prava djeteta te prava na informiranost svih uključenih strana, različitosti dostupnih tipova udomiteljstva prilagođenih potrebama pojedinačnog djeteta, dostupnosti kako formalne tako i neformalne socijalne podrške te prevencije izdvajanja djece iz biološke obitelji. Rezultati ovog istraživanja potkrepljuju tezu o nužnosti i važnosti unapređenja udomiteljstva kao oblika skrbi za djecu. Mogućnost unapređenja postojeće prakse udomiteljstva zamijećene su u području poduzimanja aktivnosti u svrhu promicanja udomiteljstva i regrutiranja novih udomitelja, kao i uvažavanja prava djeteta da izrazi svoje mišljenje. Prepoznata je i potreba razvijanja i/ili unapređivanja srodničkog, specijaliziranog i/ili profesionalnog udomiteljstva, procesa procjene kao i permanentne edukacije, u cilju razvijanja specifičnih znanja i vještina udomitelja. U odgovorima sudionika istraživanja prepoznata je i nužnost osiguravanja stručne podrške udomiteljima te poticanje suradnje među različitim sektorima.

5. UMJESTO ZAKLJUČKA: Smjernice za promišljanje o mogućnostima unapređenja skrbi za djecu u udomiteljskim obiteljima

- izrađene na osnovi analize modela udomiteljstva nekoliko zemalja Jugoistočne Europe i Europske unije -

1. Osobita se pozornost treba posvetiti promicanju i osiguravanju prava djeteta u udomiteljskoj skrbi. Praksa je sustava, osobito sudova, takva da su prava roditelja često ispred prava djeteta.
2. Mjerodavna vlast treba pripremiti dokument kojim će jasno biti utvrđena prava, ali i obveze, djece u udomiteljskoj skrbi kao i udomitelja i njihove obitelji te biološke obitelji djeteta.
3. Osobita se pozornost treba posvetiti postupovnost radnji prilikom planiranja, pripreme i provedbe mjere zbrinjavanja djeteta u udomiteljsku obitelj te njegovom povratku u biološku obitelj ili neki drugi oblik skrbi.
4. Odluke vezane za dijete u udomiteljskoj skrbi treba donositi na osnovi provedene procjene vodeći se najboljim interesom djeteta u cilju osiguravanja stabilnog okruženja, sigurne veze s osobom koja o njemu skrbi te njegove obitelji, a kako bi se prevenirali negativni ishodi udomiteljstva za konkretno dijete.
5. Procjenu djeteta/udomitelja i usklađivanja/uparivanja obilježja/potreba djeteta i njegovog potencijalnog udomitelja, kao i pripremu za smještaj treba provoditi temeljito i pažljivo. Iskustva neuspješnih smještavanja i čestog preseljavanja djeteta iz jednog u drugi oblik skrbi ili iz jedne udomiteljske obitelji u drugu, osim što štetno djeluju na rast i razvoj djeteta te iskustva razvijanja odnosa privrženosti, također dovodi do odustajanja udomitelja od daljnjeg bavljenja udomiteljstvom.
6. Kada god je moguće braću i sestre s postojećim vezama ne treba razdvajati, a smještaj djeteta treba biti planiran što bliže njegovoj obitelji, odnosno mjestu svoga prebivališta, kako bi se olakšali kontakti djeteta s obitelji, te očuvala socijalna mreža djeteta.
7. Za svako dijete u udomiteljskoj skrbi treba izraditi tzv. Individualni plan promjene koji treba odgovoriti na konkretne potrebe djeteta. Uz stručnjake (voditelje slučaja i tima ustanove/Zavoda) u proces izrade Individualnog plana potrebno je uključiti dijete (u skladu s dobi i sposobnošću razumijevanja okolnosti), djetetove roditelje/skrbnike, udomitelje/druge članove udomiteljske obitelji, podržavajuće osobe za dijete, druge stručnjake koji osiguravaju specijalizirane usluge.
8. Važno je pratiti i voditi računa o prirodi i kvaliteti međusobnih kontakata bioloških roditelja s udomljenim djetetom i njegovim udomiteljima.
9. U cilju pripreme djeteta za povratak u obitelj, paralelno treba raditi i s udomiteljskom i biološkom obitelji.
10. Osobita se pozornost treba posvetiti razvijanju djetetova osjećaja identiteta, te je u tom cilju važno poticati udomitelje da zajedno s djetetom vode dnevnik ili tzv. knjigu života. Obveza je socijalnog radnika voditelja djeteta, da brine da taj dnevnik/knjiga života, kao i ostali osobni predmeti prate dijete.
11. Potrebno je sustavno raditi na promicanju udomiteljstva i osiguravanja „infrastrukture“ podrške na području cijele države, uključujući urbana i ruralna naselja, kako bi se osigurala regionalna pokrivenost i dostupnost udomitelja i time izjednačile mogućnosti i prava djece iz različitih regija na kontakte s obitelji (često su lošijih materijalnih prilika te nisu u mogućnosti pokriti troškove putovanja do obitelji udomitelja).

12. Posebnu pažnju treba posvetiti uvažavanju perspektive djeteta/mlade osobe, odnosno njegov pogled na vlastiti život, na okolnosti trenutne životne situacije kroz različite aspekte života djeteta i vremensku perspektivu - iskustva i doživljaj prošlosti, sadašnjosti te projekciju budućnosti.
13. Odluke vezane za dijete koje je smješteno u udomiteljskoj obitelji trebaju se temeljiti na stručnim načelima od strane za to kvalificiranih i osposobljenih stručnjaka, uz poštivanje načela uključivanja svih zainteresiranih strana, a imajući u vidu najbolji interes djeteta.
14. Udomitelji trebaju imati mogućnost iskazivanja vlastitog mišljenja i utjecati na kreiranje politika skrbi, kako za konkretno dijete, tako i pri ostalim institucijama i ustanovama vezanim za ovaj oblik skrbi. Sudska praksa pokazuje da su udomitelji pred sudom rijetko uključeni kao stranke u postupku, npr. u slučaju reintegracije djeteta s njegovom biološkom obitelji.
15. U cilju zaštite dobrobiti djeteta treba sustavno provoditi postupke sveobuhvatne procjene udomitelja o njihovoj prikladnosti za rad s djecom.
16. Svi udomitelji, ovisno o vrsti udomiteljstva kojim se bave, trebaju proći obveznu edukaciju te sudjelovati tijekom pružanja udomiteljske skrbi u različitim oblicima dodatnog usavršavanja kako bi im se olakšalo prepoznavanje i odgovaranje na prepoznate potrebe djeteta.
17. Sadržaj edukacije i metoda rada u edukaciji trebaju biti sastavni dio verificiranih programa koje mogu provoditi jedino za to osposobljeni treneri.
18. Mjerodavna tijela trebaju odrediti jasne kriterije profesionalizacije udomiteljstva s aspekta potrebnih kvalifikacija/specijalizacije, ali i obveza te prava onih koji pružaju profesionalnu udomiteljsku skrb.
19. Mjerodavna vlast treba jasno urediti prava i obveze udomitelja koji su u srodstvu s udomljenim djetetom, kao i mehanizme podrške i njihova nadzora.
20. Sukladno raspoloživim resursima država treba osmisliti jasnu politiku zapošljavanja stručnjaka različitih profila te raspodjele ljudskih i materijalnih resursa kako bi se osigurala optimalna provedba osnovnih načela udomiteljstva i zaštitio najbolji interes djece. Ovaj zahtjev proizlazi iz, na terenu, zamijećenog nedostataka stručnog kadra, specijalista te socijalnih radnika voditelja slučaja konkretnog djeteta.
21. Potrebno je razviti i osigurati sustav podrške udomiteljima tijekom skrbi za udomljeno dijete/djecu, kao i osigurati njegovu dostupnost 24 sata sedam dana u tjednu otvaranjem različitih komunikacijskih kanala (kriznog telefona, mobilnih timova podrške i slično).
22. S aspekta deinstitutionalizacije potrebno je reorganizirati domove/institucije u male jedinice skrbi i/ili regionalne centre podrške.
23. Sva tijela (državna i privatna) i sve osobe uključene u skrb za dijete u udomiteljskoj skrbi moraju imati u svrhu izdana mjerodavna rješenja, a njihov rad treba biti kontinuirano praćen i nadziran od strane za to ovlaštenih tijela.
24. Važno je poticati umrežavanje udomitelja u različite grupe i mreže podrške.
25. U rad s udomiteljskom obitelji, kao i biološkom obitelji treba koristiti različite metode rada s obitelji u obitelji.
26. Država treba razviti i provesti sveobuhvatnu politiku prevencije izdvajanja djeteta iz obitelji, podizanja svijesti o značaju odrastanja u obitelji i promicati udomiteljstvo kao oblike zbrinjavanja djece bez roditeljske skrbi.

Literatura:

1. Laklija, M. (2009). *Psihosocijalna obilježja udomitelja i iskustvo udomiteljstva djece*. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada,
2. Laklija, M. (2011.) Pristupi udomiteljskoj skrbi za djecu u svijetu i čimbenici koji utječu na ishode udomiteljstva. *Revija za socijalnu politiku* (prihvaćeno za objavljivanje)
3. Zakon o udomiteljstvu, Narodne novine, 90/2011.